

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ
І ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу
кваліфікація магістр
галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»
спеціальність 281 «Публічне управління та
адміністрування»
Лесневський Владислав Миколайович
Керівник: к.ю.н., доцент Білоус-Осінь Т.І.
Рецензент: д.ю.н., професор Біла-Тіунова Л.Р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	 7
1.1. Методологічні засади цифрової трансформації публічного адміністрування.....	7
1.2. Поняття та сутність цифрової трансформації публічного адміністрування.....	27
1.3. Правове регулювання процесу цифрової трансформації публічного адміністрування.....	40
 РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	 46
2.1. Виконавчо-розпорядча діяльність в умовах цифрової трансформації.....	46
2.2. Цифрова трансформація надання адміністративних послуг.....	54
2.3. Цифрова трансформація забезпечення прав людини та громадянина в публічному адмініструванні.....	60
 РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	 68
 ВИСНОВКИ.....	 82
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 92

ВСТУП

В умовах цифрової реальності цифрова трансформація публічного адміністрування є однією із основних тенденцій розвитку українського державотворення. Зростання технологічних можливостей та впровадження інновацій стають визначальними факторами в розвитку сучасного суспільства. Цифрова трансформація публічного адміністрування є відповіддю на виклики технологічного прогресу.

Проте не зважаючи на те, що запровадження цифрових технологій є нагальною потребою публічного адміністрування з огляду на перспективу підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації, невирішеними залишаються питання, що пов'язані з забезпеченням органічної системності та структурності впровадження інформаційно-комунікаційних систем у публічне адміністрування, у зв'язку із чим питання специфіки цифрової трансформації публічного адміністрування та її адміністративно-правове регулювання є важливим і актуальним для дослідження.

Питання, пов'язані з цифровізацією публічного адміністрування, були предметом великої кількості наукових досліджень. Так, теоретичною основою магістерської роботи стали наукові праці таких учених, як: В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, М.В. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.Р. Біла, Л.Р. Біла-Тіунова, Т.І. Білоус-Осінь, С.В. Ківалов, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, І.В. Клименко, К.О. Линьов, Р.С. Мельник, О.І. Миколенко, Д.В. Приймаченко, В.П. Тимощук, О.Б. Шевчук та ін.

Разом з тим, не применшуючи наукового значення вказаних праць, аналіз наукової літератури показує, що питання специфіки цифровізації публічного адміністрування не знайшли комплексного дослідження в повній мірі. Отже, у світлі інтенсивної реформи та постійного оновлення законодавства потреби практики визначають актуальність дослідження ряду обговорюваних питань, пов'язаних із цифровою трансформацією публічного адміністрування.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних та правових засад цифрової трансформації публічного адміністрування.

Для досягнення поставленої мети, були поставлені такі **завдання**:

- 1) дослідити поняття «публічне адміністрування» як методологічну основу дослідження;
- 2) визначити поняття «цифрова трансформація публічного адміністрування» та його відмежування від суміжних понять;
- 3) дослідити правове регулювання цифрової трансформації публічного адміністрування;
- 4) охарактеризувати виконавчо-розпорядчу діяльність в умовах цифрової трансформації;
- 5) надати характеристику цифровій трансформації надання адміністративних послуг;
- 6) дослідити особливості цифрової трансформації забезпечення прав людини та громадянина в публічному адмініструванні
- 7) проаналізувати проблеми цифрової трансформації інструментів публічного адміністрування.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є суспільні відносини у сфері цифрової трансформації.

Предметом дослідження магістерської роботи є цифрова трансформація публічного адміністрування.

Методи дослідження. У роботі використано окремі методи наукового пізнання. Діалектичний підхід дозволив за допомогою принципів об'єктивності, розвитку, всебічності, конкретності й діалектичної протилежності проаналізувати специфіку цифрової трансформації публічного адміністрування. За допомогою методу сходження від абстрактного до конкретного визначено місце цифрової трансформації публічного адміністрування у процесі загальної цифровізації суспільного життя. Методи формальної логіки: класифікації, аналізу, синтезу, гіпотези, індукції, дедукції набули свого втілення при характеристиці цифрової

трансформації цифровізації публічного адміністрування. Метод класифікації дозволив виокремити види діяльності публічного адміністрування, в якій відображається якісний прояв цифровізації. Порівняльно-правовий і компаративний методи застосовано для дослідження проблем цифрової трансформації інструментів публічного адміністрування.

Структура магістерської роботи побудована відповідно до поставлених завдань і складається із трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1. Методологічні засади цифрової трансформації публічного адміністрування

Методологічною основою дослідження цифровізації публічного адміністрування вбачається за необхідне розпочати із з'ясування сутності самого публічного адміністрування.

Багато вчених зверталось до теоретичних проблем публічного адміністрування і тому поняття «публічне адміністрування» на сьогодні вже достатньо достатньо висвітлено у багатьох наукових працях. Свій внесок у становлення теоретичних основ щодо визначення сутності та ідентифікуючих ознак поняття «публічне адміністрування» внесли такі вітчизняні вчені, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, В.Я. Малиновський, Н.Р. Нижник, О.Ф. Скакун. Крім того, останніми роками спеціальним питанням державного управління було присвячено дисертаційні дослідження Є.І. Білокур, А.М. Волощука, Н.С. Панової, І.П. Яковлєва та ін. Проте слід відмітити, що й до цього часу у науковців немає одностайності у розумінні категорії «публічне адміністрування» [1; 2; 3; 4 ;5].

Отже, важливими є висвітлення та аналіз основних теоретико-методологічних підходів щодо визначення поняття «публічне адміністрування». Відповідно, для з'ясування змісту методів публічного адміністрування необхідно звернутися до теоретичної характеристики публічного адміністрування як найважливішої частини публічно-владної діяльності, під час здійснення насамперед якої й забезпечується здійснення головних завдань і функцій держави, втілення публічного інтересу, надання адміністративних послуг.

Слід зазначити, що публічне адміністрування – це галузь знань, що вивчає діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування,

спрямовану на реалізацію державної політики та забезпечення інтересів суспільства. Воно є основою функціонування будь-якої держави, оскільки забезпечує ефективне управління суспільними процесами. Іншими словами, публічне адміністрування є сферою знань, яка займається вивченням і розробкою теоретичних основ і практичних методів управління суспільними справами. Воно включає в себе вивчення структури, функцій, процесів і методів діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів публічного управління.

Відповідно, публічне адміністрування є галуззю знань, яка займається вивченням управління державними та суспільними справами. Воно є важливим аспектом функціонування будь-якого суспільства, оскільки забезпечує виконання завдань, необхідних для його нормального існування та розвитку [46, с. 23].

Єдиного загальновизнаного визначення публічного адміністрування не прийнято. У різних джерелах можна знайти різні підходи до його визначення. Однією з перших спроб визначення публічного адміністрування зробив американський вчений Вільям Гудвін. Він визначив публічне адміністрування як «техніку виконання законів». Це визначення підкреслює, що публічне адміністрування є сферою практичної діяльності, яка спрямована на виконання законів і інших нормативних актів [59, с. 33].

Американський вчений, Ллойд Гаррісон, визначив публічне адміністрування як «сукупність політичних, адміністративних і правових принципів і методів, які застосовуються в діяльності державних органів». Це визначення підкреслює, що публічне адміністрування є сферою знань, яка включає в себе вивчення політичних, адміністративних і правових аспектів управління суспільними справами [64].

Вчений В.В. Копійка визначив публічне адміністрування як «сукупність організаційно-правових, управлінських і технологічних методів, які застосовуються у сфері державного управління, місцевого самоврядування та інших публічних форм організації суспільства». Це

визначення підкреслює, що публічне адміністрування є сферою діяльності, яка охоплює різні рівні і форми управління суспільними справами [23, с. 221].

Можна зробити висновок на основі аналізу різних підходів до визначення публічного адміністрування, що це є сфера знань і діяльності, яка спрямована на управління суспільними справами за допомогою політичних, адміністративних і правових методів.

Відтак, поняття «публічне адміністрування» має багато визначень. Загалом, воно може бути визначено як цілеспрямована діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування, спрямована на впровадження державної політики та забезпечення інтересів суспільства.

У широкому розумінні, публічне адміністрування можна розглядати як сукупність методів, інструментів і процедур, які використовуються державними органами і органами місцевого самоврядування для досягнення своїх цілей. У вузькому розумінні, публічне адміністрування можна розглядати як діяльність, пов'язану з наданням адміністративних послуг населенню [24].

Найбільш поширеним є визначення, за яким публічне адміністрування – це діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямована на реалізацію державної політики та забезпечення суспільних інтересів.

Це визначення підкреслює важливу роль публічного адміністрування в забезпеченні ефективного функціонування держави та суспільства. Воно також відображає основні завдання публічного адміністрування, які можна сформулювати наступним чином: реалізація державної політики; забезпечення суспільних інтересів; ефективне використання державних ресурсів.

Проте найкраще сутність публічного адміністрування простежується крізь співвідношення із категорією «державне управління».

Публічне адміністрування та державне управління часто розглядаються як взаємозамінні поняття, що не є зовсім коректним. Поняття «публічне

адміністрування» та «державне управління» тісно пов'язані між собою та часто помилково вживаються як синонімічні. Однак між ними існують ряд певних відмінностей.

У адміністративно-правовій науці публічне адміністрування визначається як підзаконна, юридично-владна діяльність публічної адміністрації, спрямована на реалізацію законів, виконання завдань і функцій держави, а також організуючий вплив на різні сфери суспільних відносин. Це визначення можна застосувати як до публічного адміністрування, так і до терміна «державне управління» [22].

Разом із тим, поняття «публічне адміністрування» та «державне управління» не є синонімами, у свою чергу кожному притаманні змістовні сутнісні ознаки, зважаючи на те, що понятійно-категоріальний апарат будь-якої науки розвивається, і як правило, це обумовлюється необхідністю відтворення певних нових аспектів об'єктивної дійсності в пізнавальній діяльності, так як заміна автоматично одного терміна іншим насамперед не призводить до зміни самої суті характеризуваного явища.

Категорії «публічне адміністрування» та «державне управління» є предметом дискусій серед науковців. Деякі з них вважають, що ці категорії є синонімами, інші – що вони мають істотні відмінності.

Прихильники першого підходу стверджують, що ці категорії описують одну й ту саму діяльність, спрямовану на реалізацію державної політики. Вони вважають, що термін «публічне адміністрування» є більш сучасним і відповідає міжнародним стандартам. Прихильники другого підходу вважають, що ці категорії мають різні зміст і значення. Вони стверджують, що «публічне адміністрування» є більш широким поняттям, яке охоплює всі форми управління суспільними справами, в тому числі і діяльність органів місцевого самоврядування. «Державне управління» ж, на їхню думку, є більш вузьким поняттям, яке охоплює лише діяльність органів державної влади.

Можна відповідно зробити висновок, що зміст категорій «публічне адміністрування» та «державне управління» значною мірою визначається

суб'єктивним розумінням окремих науковців. Це пояснюється тим, що ці категорії не мають чіткого визначення в законодавстві України.

Категорії «публічне адміністрування» та «державне управління» є динамічними та багатограними, тому їхнє розуміння постійно змінюється. Цей процес часто обумовлений суб'єктивним підходом окремих науковців, які можуть акцентувати увагу на різних аспектах цих категорій. При цьому рідко науковці спираються на реальні зміни у діяльності з публічного адміністрування або зміни у законодавстві.

Отже, відсутність чіткого визначення цих категорій у законодавстві України призводить до того, що науковці мають можливість надавати їм різні значення, відповідно до власних уявлень про них.

З іншого боку, на зміст цих категорій також впливають якісні зміни змісту владно-розпорядчого впливу та законодавча практика їх застосування. Наприклад, у останні роки в Україні спостерігається тенденція до децентралізації влади, що призводить до посилення ролі місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, актуалізує питання про визначення меж між «публічним адмініструванням» та «державним управлінням».

Таким чином, зміст категорій «публічне адміністрування» та «державне управління» є динамічним і залежить від різних факторів, у тому числі від суб'єктивного розуміння окремих науковців, якісних змін змісту владно-розпорядчого впливу та законодавчої практики їх застосування.

Сучасна сфера публічного адміністрування характеризується якісно новим аспектом взаємодії публічної адміністрації та суспільства. Цей аспект проявляється в розширенні кола суб'єктів публічного адміністрування, в тому числі за рахунок залучення громадськості та приватного сектору, а також у зміні характеру взаємодії між ними.

Щоб виявити цей аспект, необхідно дослідити причини оновлення категоріального апарату вітчизняної публічно-правової науки.

Технічно термін «публічне адміністрування» (англ. «public administration») тривалий час перекладався як «державне управління». Проте

такий переклад є помилковим, оскільки він не відображає розширення кола суб'єктів публічного адміністрування.

Слід констатувати, що термін «публічне адміністрування» і наукові дискусії щодо його змісту й почалися як наслідок прямого перекладу англomовного поняття «public administration». В результаті цього перекладу вітчизняні науковці-адміністративісти почали трактувати публічне адміністрування як державне управління, яке здійснюється органами державної влади.

Однак, такий підхід не відповідає сучасним реаліям, оскільки публічне адміністрування здійснюється не тільки органами державної влади, а й іншими суб'єктами, такими як органи місцевого самоврядування, громадські організації, приватні підприємства тощо.

Таким чином, сучасне публічне адміністрування являє собою більш широкий феномен, ніж державне управління. Воно характеризується розширенням кола суб'єктів, зміною характеру взаємодії між ними та появою нових функцій. Відповідно, враховуючи те, що поняття публічне адміністрування має іншомовне походження, першочергово, дослідження змісту цієї категорії не може бути здійснено методологічно вірно без окреслення варіантів його тлумачення у західній правовій доктрині.

Виокремлюють такі підходи щодо тлумачення змісту публічного адміністрування: «європейський» і «американський» (слова «американський» і «європейський» указують безпосередньо на країни та школи управління, які відповідно історично склалися). Відповідно до «американського» підходу поняття публічне адміністрування тлумачиться як галузь, яка включає законодавчу, виконавчу і судову гілки влади, а за «європейського» підходу публічне адміністрування відповідно розглядається як підгалузь права [8] .

Можна зробити висновок що за першого підходу передбачається поєднання відповідно політичних, законотворчих та адміністративних функцій в одній діяльності під назвою публічне адміністрування, а другий

передбачає відповідно їх розмежування, іншими словами – визначає публічне адміністрування як всю законодавчу та несудову діяльність держави.

У західній правовій доктрині як приклад такої детермінації змісту поняття «публічне адміністрування» через поняття «виконавча влада» може бути визначення, надане енциклопедію Britannika: «Публічне адміністрування – це діяльність, яка включає здійснення політики та програм урядів (виконавчої влади). Сучасне публічне адміністрування включає діяльність у визначенні політики уряду, але, в основному, має справу з плануванням, організацією, спрямуванням, координацією та контролем за урядовими діями» [9] .

У науковій літературі існують два основних підходи до розуміння публічного адміністрування: широкий та вузький.

Широкий підхід до публічного адміністрування розглядає його як суспільну діяльність, спрямовану на реалізацію державних рішень. У цьому розумінні публічне адміністрування включає в себе всі види діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної політики.

За широкого підходу під публічним адмініструванням розуміють: «усю систему адміністративних інститутів з ієрархією влади, за допомогою якої відповідальність за виконання державних рішень спускається зверху донизу». Отже, публічне адміністрування – це певні скеровані колективні дії з державних справ, які: пов'язані із всіма гілками влади (законодавчою, виконавчою і судовою); є важливими у формуванні державної політики; становлять частину політичного процесу; мають значні відмінності від управління у приватному секторі. У вузькому розумінні публічне адміністрування є пов'язаним з виконавчою гілкою влади; професійна діяльність державних службовців [11] .

Вузький підхід розглядає публічне адміністрування як професійну діяльність державних службовців, які здійснюють реалізацію державної

політики в рамках виконавчої влади. Цей підхід акцентує увагу на ролі державних службовців у процесі публічного адміністрування.

Широкий та вузький підходи до публічного адміністрування мають ряд спільних рис. У першу чергу, обидва підходи визначають публічне адміністрування як суспільну діяльність, спрямовану на реалізацію державних рішень. Крім того, обидва підходи підкреслюють важливу роль публічного адміністрування у формуванні та реалізації державної політики.

Основна відмінність між широким та вузьким підходами полягає в тому, що широкий підхід включає в себе ширше коло суб'єктів, які беруть участь у публічному адмініструванні. У свою чергу, вузький підхід обмежується професійною діяльністю державних службовців.

Широкий підхід до публічного адміністрування використовується в основному для теоретичного аналізу цієї сфери. Вузький підхід, у свою чергу, використовується для практичного застосування публічного адміністрування, зокрема, для підготовки навчальних програм для державних службовців.

Широкий та вузький підходи до публічного адміністрування є важливими для розуміння цієї сфери. Широкий підхід дозволяє охопити всі аспекти публічного адміністрування, а вузький підхід дає можливість зосередитися на практичних аспектах цієї діяльності.

У рамках адміністративно-правового дослідження переважає вузький підхід до публічного адміністрування. Це зумовлено наступними факторами:

- 1) Конституційний поділ влади. У державах з конституційною владою виконавча влада є однією з трьох основних гілок влади. Публічне адміністрування є формою здійснення виконавчої влади, тому воно нерозривно пов'язане з державною службою.

- 2) Специфіка адміністративно-правового дослідження. Адміністративне право є галуззю права, яка регулює діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Тому адміністративно-

правове дослідження зосереджується на діяльності державних органів та їхніх працівників.

Публічне адміністрування є важливою складовою адміністративного права. Воно забезпечує реалізацію державної політики, захист прав і свобод громадян, а також ефективне функціонування держави.

У ході понятійного тлумачення публічного адміністрування необхідно враховувати процес адаптації цієї категорії до вітчизняної адміністративно-правової доктрини. Цей процес є складним і багатограним, оскільки пов'язаний з усвідомленням необхідності розмежування публічного адміністрування та державного управління, а також з визначенням місця публічного адміністрування у системі адміністративно-правових категорій. Процес адаптації почався в другій половині XX століття і досі триває. Він характеризується, з одного боку, розмежуванням категорій «публічне адміністрування» та «державне управління», а з іншого боку, виробленням власного, унікального змісту категорії «публічне адміністрування» в контексті вітчизняної адміністративно-правової науки.

У вітчизняній адміністративно-правовій доктрині тривалий час основним системоутворюючим поняттям було «державне управління». Воно визначалося у широкому та вузькому трактуванні. У широкому розумінні державне управління розглядалося як сукупність усіх видів діяльності державної влади, іншими словами всіх форм її реалізації в цілому. У вузькому значенні державне управління розумілося як відносно самостійний вектор державної діяльності виконавчо-розпорядчого характеру, який здійснює певне коло державних органів.

З розвитком вітчизняної адміністративно-правової науки виникла необхідність у розмежуванні понять «публічне адміністрування» та «державне управління». Це було пов'язано з рядом факторів, зокрема: з розвитком міжнародного права та адміністративного права зарубіжних держав, де термін «публічне адміністрування» має більш широке значення, ніж термін «державне управління»; з появою нових форм і методів діяльності

держави, які не підпадають під традиційне поняття «державне управління»; з необхідністю чіткого визначення предмета адміністративного права та його співвідношення з іншими галузями права.

Так, з аналізу наукових доробок у сфері державно-управлінського впливу можна констатувати, що протягом тривалого часу для нього були характерними методи адміністративних приписів та прямого керівництва і розпорядництва. Ці методи були спрямовані на забезпечення реалізації державної політики шляхом встановлення жорстких вимог і обмежень для суб'єктів суспільних відносин. Проголошення незалежності України та становлення концепції «сервісної» держави призвели до зміни векторів державно-управлінського впливу. У цей період держава переорієнтувалася на забезпечення прав і свобод громадян, а також на підвищення якості та ефективності надання публічних послуг.

Такі зміни були зумовлені низкою факторів, зокрема:

- розвитком демократичних цінностей та принципів у суспільстві;
- зростанням ролі громадянського суспільства у політичному процесі;
- глобалізацією та інтеграцією України до міжнародного співтовариства.

Відповідно до нових векторів державно-управлінського впливу, державні органи повинні: забезпечувати дотримання прав і свобод громадян; розвивати громадянське суспільство; впроваджувати міжнародні стандарти у сфері адміністративного управління.

Ці зміни обумовлюють необхідність перегляду інструментів державно-управлінського впливу. У контексті «сервісної» держави державні органи повинні використовувати методи, які сприяють розвитку громадянського суспільства та підвищенню якості та ефективності надання публічних послуг. Становлення «людиноцентристської» моделі державного управління зумовило розвиток нового підходу до способу організуючого впливу держави на суспільні відносини. У рамках цієї моделі держава покликана

забезпечувати та обслуговувати суспільство, а не лише виконувати функції управління.

Новий підхід до державного управління знайшов своє відображення у наукових положеннях адміністративно-правової доктрини. Зокрема, відбулося якісне переосмислення предмета і методів адміністративного права. Раніше предмет адміністративного права визначався як сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі здійснення державою управлінської діяльності. Новий підхід до предмета адміністративного права передбачає, що він включає в себе також суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення та обслуговування суспільства державою.

У рамках нового підходу до методів адміністративного права на перший план виходять методи, спрямовані на забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також на підвищення якості та ефективності надання публічних послуг. Таким чином, поступовий відступ від виключно управлінського розуміння адміністративного права є закономірним наслідком становлення «людиноцентристської» моделі державного управління [128, с. 241].

Видатний вчений-адміністративіст В.Б. Авер'янов одним із перших звертав увагу на те, що «трактування адміністративного права тільки через призму управління є помилковим та не відповідає вимогам розвитку суспільства, оскільки значна частина, суспільних відносин, що становить предмет адміністративного права, за своєю суттю не є управлінською: надання адміністративних послуг, адміністративне оскарження, застосування адміністративного примусу, розгляд індивідуальних адміністративних справ та прийняття індивідуальних актів тощо» [6] .

Як зазначають науковці, людиноцентризм є основою сучасної концепції адміністративного права. Суть цієї концепції полягає в тому, що адміністративне право покликане забезпечувати захист прав і свобод людини та громадянина, а також сприяти ефективному функціонуванню держави.

Людиноцентризм передбачає, що держава повинна бути орієнтована на потреби людини, а не на власні інтереси. Це означає, що адміністративне право має бути спрямоване на:

- Забезпечення верховенства права в публічно-правовій сфері. Це означає, що усі органи державної влади та місцевого самоврядування повинні діяти відповідно до закону та гарантувати права і свободи людини та громадянина.
- Пріоритет прав фізичних і юридичних осіб. Це означає, що права і свободи людини та громадянина мають бути вищими за інтереси держави.
- Дотримання конституційних принципів у всіх без винятку сферах суспільного життя. Це означає, що адміністративне право має забезпечувати дотримання таких принципів, як верховенство права, рівність перед законом, законність, справедливість тощо [7].

Р.С. Мельник та В.М. Бевзенко зазначають, що тільки з моменту проголошення незалежності України та закріплення в Конституції положення про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю» [22], розпочалося переформатування відносин між населенням та державною владою, яке має закінчитися розбудовою громадянського суспільства. Зазначене завдання може бути вирішене тільки шляхом перегляду ролі державної влади у суспільстві [50].

Отже, з огляду на вищевикладене слід констатувати, що у результаті наукових дискусій у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині було прийнято, що категорія «публічне адміністрування» є більш широким поняттям, ніж категорія «державне управління». Публічне адміністрування розглядається як діяльність усіх суб'єктів публічної влади, спрямована на реалізацію державних рішень. Державне управління є складовою частиною публічного адміністрування, яка охоплює діяльність органів виконавчої влади.

Основними аргументами на користь розмежування категорій «публічне адміністрування» та «державне управління» є такі:

- Публічне адміністрування не обмежується лише діяльністю державних органів. До сфери публічного адміністрування також належать діяльність органів місцевого самоврядування, а також діяльність інших суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної політики.

- Публічне адміністрування не обмежується лише виконавчо-розпорядчою діяльністю. До сфери публічного адміністрування також належать інші види діяльності, спрямовані на забезпечення суспільних інтересів, зокрема діяльність з регулювання, контролю, надання адміністративних послуг тощо.

Таким чином, адаптація категорії «публічне адміністрування» у вітчизняну адміністративно-правову доктрину є важливим етапом у розвитку цієї науки. Вона дозволяє більш точно визначити предмет адміністративного права, його співвідношення з іншими галузями права, а також сприяє удосконаленню адміністративно-правового регулювання.

Отже, термін «публічне адміністрування» забезпечує ідентифікацію всього комплексу суспільних відносин, регульованих галуззю адміністративного права. Ці відносини виникають у процесі реалізації органами державної влади та місцевого самоврядування своїх повноважень, а також у процесі взаємодії цих органів із громадянами та юридичними особами. Адміністративісти В. Колпаков і Т. Мацелик відмітили такі комплексні категорії предмету сучасного адміністративного права: «публічна адміністрація та владні відносини, спрямовані на реалізацію призначення публічної адміністрації» [4].

Але новітні наукові дослідження далеко не завжди відображають якісні змістовні зміни в характерові владно-розпорядчої діяльності та у свою чергу в термінологічному апараті адміністративного права. Однак, як зазначає О.І. Миколенко, частина науковців (із середини 90-х років), звернули увагу, що незважаючи на те, що категорія «державне управління» досі є центральною в

адміністративно-правовій доктрині, вона поступово втрачає свої методологічні властивості [107].

Категорією «публічне адміністрування» досі позначаються різні прояви правової реальності без відображення цим терміном зазначеної у магістерському дослідженні раніше якісної специфіки. До прикладу «публічне адміністрування» визначають як:

1) «складову управління, що є процедурою втілення рішень, запроваджених у системі управління» [111] ;

2) «підзаконну, юридично-владну діяльність органів держави виконавчо-розпорядчого характеру, спрямовану на реалізацію законів, практичне виконання завдань і функцій держави, за допомогою якої здійснюється організуючий вплив на суспільні відносини в усіх сферах життєдіяльності суспільства» [112] .

У сучасній Одеській школі права було запропоновано розглядати специфіку публічного адміністрування через призму кількісно-якісних показників. Перша відмінна детермінанта, яку виділяють у цій школі, є кількісною.

Як зазначає І.П. Яковлєв у своїй дисертації, кількісний аспект широко визнається в публічно-правовій науці, виявляючись вже на рівні етимологічних порівнянь, і полягає у традиційному розумінні більшого обсягу сфери публічного. Суб'єктами публічної владної діяльності є органи державної влади, управління Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування та суб'єкти делегованих повноважень організацій, і можливо, інші носії публічної влади. Це свідчить про те, що «державне» є неотдільною частиною «публічного». Якісна відмінність публічного адміністрування від державного управління полягає в наступному:

- Ціннісно-цільова складова. Публічне адміністрування спрямоване на реалізацію публічного інтересу, який є більш широким поняттям, ніж державний інтерес. Публічний інтерес включає в себе інтереси

не лише держави, а й суспільства в цілому, а також інтереси окремих його членів.

- Інформаційна взаємодія. Публічне адміністрування передбачає активну інформаційну взаємодію між суб'єктами публічної адміністрації та суспільством. Це означає, що суб'єкти публічної адміністрації зобов'язані оперативно і відкрито інформувати суспільство про свою діяльність, а також про права і свободи громадян та порядок їх реалізації [128].

Громадськість може ініціювати поширення інформації про діяльність органів публічної адміністрації, звернувшись до них із запитом. Органи публічної адміністрації зобов'язані надати таку інформацію у встановлений законом строк. Органи публічної адміністрації можуть самостійно поширювати інформацію про свою діяльність. Це може здійснюватися шляхом публікації інформації на веб-сайтах органів публічної адміністрації, проведення прес-конференцій, надання інтерв'ю тощо.

Вітчизняна наукова думка про публічне адміністрування зазнає трансформації, яка проявляється в таких ключових аспектах:

- Кількісному: публічне адміністрування розглядається як більш широке поняття, ніж державне управління, оскільки охоплює діяльність не лише органів державної влади, а й інших суб'єктів публічного права, таких як органи місцевого самоврядування, організації, наділені делегованими повноваженнями, тощо.

- Якісному: публічне адміністрування характеризується більшою складністю та різноманітністю, ніж державне управління. Воно охоплює широкий спектр суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією державної влади, забезпеченням прав і свобод людини та громадянина, наданням публічних послуг, тощо.

Ці зміни відображають нові реалії суспільного розвитку, зокрема:

- Зростання ролі громадянського суспільства, яке вимагає більшої участі у прийнятті рішень і реалізації політики.

- Потребу в більш ефективному та дієвому управлінні, яке здатне оперативного реагувати на зміни в суспільстві.
- Концепція публічного адміністрування, заснована на принципах «сервісної держави», відкритості, співпраці з громадськістю, відповідає цим новим реаліям.

Схожу позицію щодо збільшення управлінського підходу зазначено у новій редакції Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАСУ). Так, з аналізу положень ст. 4 КАСУ, що містить визначення ключових термінів діяльності з адміністративного судочинства, можна зробити висновок, що при визначенні предметної діяльності суб'єктів владних повноважень, законодавчо звертається увага на те, що така діяльність безпосередньо пов'язана із здійсненням не тільки публічно-владних управлінських функцій, в тому числі на виконання делегованих повноважень, але й пов'язана із публічною сервісною діяльністю – наданням адміністративних послуг [35].

Слід відмітити, що існує тенденція розглядати категорію «публічне адміністрування» тільки з точки зору зовнішніх дій суб'єктів публічної адміністрації. Як стверджують В.М. Бевзенко та Р.С. Мельник, «... не є публічним адмініструванням діяльність, пов'язана з внутрішньою організацією функціонування (реорганізація підрозділів, переміщення державних службовців, реалізація дисциплінарної відповідальності тощо) органів публічної влади. Зазначену діяльність можна назвати внутрішньо-управлінською, яка, однак, так само як і публічне адміністрування, регламентується нормами адміністративного права» [50].

Дослідження терміна «публічне адміністрування» має здійснюватися через виокремлення двох складових функціонального змісту: соціально-орієнтованої та внутрішньо-орієнтованої складової. Цей підхід є аналогічним виокремленню соціально-орієнтованих та внутрішньо-орієнтованих функцій публічно-управлінської діяльності [43].

Соціально-орієнтована складова спрямована на задоволення потреб громадян і суспільства в цілому. Вона включає в себе такі функції, як:

надання публічних послуг; забезпечення прав і свобод людини та громадянина; захист інтересів суспільства.

Внутрішньо-орієнтована складова спрямована на забезпечення ефективної діяльності органів публічної адміністрації. Вона включає в себе такі функції, як: планування; організація; контроль; регулювання; координація; інформаційне забезпечення.

Ці дві складові не є протилежними одна одній, а взаємодоповнюють одна одну. Соціально-орієнтована складова визначає мету публічного адміністрування, а внутрішньо-орієнтована складова забезпечує її досягнення.

Організаційно-упорядковуюча діяльність є частиною внутрішньо-орієнтованої складової публічного адміністрування. Вона включає в себе такі функції, як: формування системи органів публічної адміністрації; визначення їхньої структури та компетенції; забезпечення їхньої взаємодії; кадрове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення.

Таким чином, дослідження публічного адміністрування має здійснюватися з урахуванням його двокомпонентної структури. Це дозволить глибше зрозуміти сутність публічного адміністрування та його роль у суспільстві.

У процесі удосконалення технології публічного адміністрування відбувається зміна і внутрішньо-орієнтованої частини. У сучасних умовах вона все більше набуває рис менеджменту. Це пов'язано з тим, що ефективність публічного адміністрування залежить від того, наскільки ефективно організована діяльність органів публічної адміністрації.

Адміністративний менеджмент – це система управління, яка застосовується в органах публічної адміністрації. Це явище відображається у понятійно-термінологічному апараті, який дедалі частіше оперує терміном «адміністративний менеджмент». Адміністративний менеджмент можна розглядати як дотичний до доктрини сучасного адміністративного права .

Зміни у внутрішньо-орієнтованій частині публічного адміністрування обумовлені такими факторами:

1) Зростання складності та динамізму публічних відносин. Публічна адміністрація повинна бути здатною адаптуватися до нових умов і швидко реагувати на зміни.

2) Потреба в підвищенні ефективності публічно-владної діяльності. Адміністративний менеджмент дозволяє підвищити ефективність управління за рахунок застосування сучасних методів та інструментів.

3) Зростання ролі громадянського суспільства. Громадськість все більше вимагає від публічної адміністрації прозорості та підзвітності. Адміністративний менеджмент сприяє підвищенню прозорості та підзвітності публічної адміністрації.

Вітчизняні науковці пропонують різні варіанти визначення категорії «публічне адміністрування». Однак, у більшості випадків, публічне адміністрування розглядається як діяльність з управління суспільними справами, спрямована на реалізацію державної політики.

Однією з найбільш поширених дефініцій публічного адміністрування є така: Публічне адміністрування – це діяльність, спрямована на реалізацію завдань і функцій держави, забезпечення прав і свобод громадян, задоволення суспільних потреб.

Ця дефініція підкреслює такі основні риси публічного адміністрування:

- Зв'язок з реалізацією державної політики. Публічне адміністрування є одним із засобів реалізації державної політики.
- Спрямованість на задоволення суспільних потреб. Публічне адміністрування спрямоване на вирішення проблем, які є важливими для суспільства в цілому.
- Забезпечення прав і свобод громадян. Публічне адміністрування покликане забезпечити дотримання прав і свобод громадян.

Публічне адміністрування у вузькому розумінні розглядається як діяльність органів виконавчої влади, спрямована на реалізацію державних рішень. Ця діяльність включає в себе широкий спектр заходів, зокрема:

- підготовку та прийняття нормативно-правових актів;
- реалізацію нормативно-правових актів;
- надання адміністративних послуг;
- здійснення контролю за дотриманням законності;
- управління державним майном та ресурсами;
- вирішення адміністративних спорів.

Публічне адміністрування у вузькому розумінні є важливим елементом адміністративного права. Воно забезпечує реалізацію державної політики, захист прав і свобод громадян, а також ефективне функціонування держави.

Поняття «публічне адміністрування» є одним з найважливіших в адміністративному праві. Однак, на сьогоднішній день воно не має універсального визначення. Це пояснюється тим, що публічне адміністрування є складним і багатогранним явищем, яке охоплює широкий спектр суспільних відносинс [44].

Однак, незважаючи на відсутність універсального визначення, поняття «публічне адміністрування» є важливим і необхідним для розуміння функціонування публічно-владного механізму та сучасної науки адміністративного права. На підставі вищенаведеного, слід зробити висновок, що публічне адміністрування слід детермінувати як діяльність, що охоплює в обсязі всі суспільні відносини, врегульовані адміністративним правом, водночас не обмежуючись тільки публічно-управлінською діяльністю, так як саме опрацювання неуправлінських сфер є передумовою до широкого застосування поняття «публічне адміністрування».

На основі аналізу кількісних та якісних властивостей публічного адміністрування можна запропонувати таке його визначення: публічне адміністрування – це вид публічно-владної діяльності, спрямований на досягнення публічного інтересу шляхом виконання публічно-управлінських,

розпорядчих, сервісних, юрисдикційних та внутрішньо-організаційних заходів суб'єктами публічної адміністрації у межах їхніх повноважень. Це визначення відображає кількісні та якісні властивості публічного адміністрування, а також його мету, принципи, методи та засоби реалізації.

Удосконалення понятійно-категоріального апарату адміністративного права є важливим завданням для розвитку науки адміністративного права. Це завдання має бути системно пов'язано із практикою правозастосування.

Адміністративне судочинство є однією з найважливіших сфер правозастосування в адміністративному праві. У процесі здійснення адміністративного судочинства судді застосовують теоретичні категорії адміністративного права для вирішення конкретних спорів. Тому удосконалення понятійно-категоріального апарату адміністративного права має стати обґрунтованим зображенням вірного застосування теоретичних категорій з урахуванням особливостей сфери публічного адміністрування.

Публічне адміністрування можна класифікувати за різними критеріями. Так, за рівнем управління публічне адміністрування поділяється на державне управління і місцеве самоврядування.

Державне управління – це сфера діяльності органів державної влади, яка спрямована на реалізацію державної політики.

Місьцеве самоврядування – це сфера діяльності органів місцевого самоврядування, яка спрямована на задоволення потреб місцевого населення.

За сферами діяльності публічне адміністрування поділяється на загальне і спеціальне. Загальне публічне адміністрування займається вивченням і розробкою загальних теоретичних основ і методів публічного управління. Спеціальне публічне адміністрування займається вивченням і розробкою методів управління окремими сферами суспільного життя, такими як освіта, медицина, культура, економіка тощо.

За методом управління публічне адміністрування поділяється на традиційне і інноваційне. Традиційне публічне адміністрування характеризується використанням бюрократичних методів управління.

Інноваційне публічне адміністрування характеризується використанням інноваційних методів управління, таких як управління за результатами, управління за цілями, управління за компетенціями тощо.

Державне управління є складовою частиною публічного адміністрування. Воно охоплює діяльність органів державної влади, яка спрямована на управління суспільними справами. Публічне адміністрування, крім державного управління, також включає в себе діяльність органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів публічного управління.

Державне управління і місцеве самоврядування мають ряд спільних рис. Обидві сфери діяльності спрямовані на управління суспільними справами, вони використовують схожі методи управління, а також мають спільні цілі. Однак між державним управлінням і місцевим самоврядуванням також існують і відмінності. Державне управління має більш широкі повноваження і відповідальність, ніж місцеве самоврядування. Державне управління також займається більш важливими сферами суспільного життя, такими як оборона, зовнішня політика, економіка тощо.

Отже, публічне адміністрування є сферою знань і діяльності, яка спрямована на управління суспільними справами за допомогою політичних, адміністративних і правових методів. Воно включає в себе державне управління, місцеве самоврядування, а також діяльність інших суб'єктів публічного управління.

1.2. Поняття та сутність цифрової трансформації публічного адміністрування

Дослідження питання цифровізації публічного адміністрування є неможливим без виявлення змісту досліджуваної категорії та виокремлення її ідентифікуючих ознак, що відмежовуватимуть її від суміжних категорій. Перш за все, розглянемо категорію «цифровізація» або «цифрова трансформація».

Поняття «цифрова трансформація» досліджується вже протягом багатьох років, але досі не існує єдиного підходу до його розуміння. Деякі дослідники, наприклад, компанія «I-Scoop», вважають, що цифрова трансформація – це докорінне перетворення ділової та організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей за допомогою цифрових технологій. Інші, наприклад, В.С. Куйбіда, О.В. Карпенко та В.В. Наместник, трактують цифрову трансформацію як: «зміни в природі людини, її мисленні, життєдіяльності та управлінні, викликані використанням цифрових технологій». [41; 42, с. 6].

Але треба відзначити, що поряд із терміном треба відзначити, що поряд із терміном «цифровізація» використовується ще термін «діджиталізація» та «діджитизація». У сучасному суспільстві термінологія, пов'язана із словом «цифрова», стала надзвичайно популярною. Однак часто схожі поняття, такі як «цифрова трансформація», «цифровізація», «оцифровування», а також «діджиталізація» та «діджитизація», можуть викликати плутанину та приводити до некоректного вживання зазначених термінів [1, с. 128].

Щодо вищезазначеного слід відмітити наступне.

Перехід від постіндустріального до інформаційного суспільства супроводжується глибокими змінами в усіх сферах суспільного життя. Одним із ключових трендів цього переходу є діджиталізація, яка трансформує способи виробництва, споживання, спілкування та взаємодії людей.

Термін «діджиталізація» походить від англійського слова «digitization», що означає «переведення в цифрову форму» [80, с. 124]. У широкому сенсі діджиталізація – це процес переходу від аналогового до цифрового способу представлення інформації. У вузькому сенсі діджиталізація – це перетворення інформації з аналогової форми в цифрову за допомогою спеціальних технічних засобів. Діджиталізація має значний вплив на суспільне життя. Вона сприяє розвитку нових технологій, підвищенню ефективності виробництва та споживання, а також зміні соціальних зв'язків.

Термін «діджиталізація» є літературною та фонетичною адаптацією англійського слова «digitalization». Згідно з визначенням словника, він вказує на трансформації у всіх сферах суспільного життя, пов'язані з використанням цифрових технологій. Слово представляє собою спрощену форму точнішого виразу «цифрова трансформація» та відображає аспекти глобальної цифрової революції. Термін «діджитизація» можна сприймати як синонім «оцифровування» в перекладі, а «діджиталізація» – це синонім «цифровізації».

Оцифровування – це процес перетворення аналогової інформації в цифрову. Воно є першим кроком до цифровізації, але не є достатнім для досягнення її цілей.

Діджиталізація – це більш складний процес, який передбачає впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя, що призводить до їхньої трансформації. Діджиталізація не просто перетворює інформацію в цифровий формат, але й змінює способи її створення, зберігання, обробки та використання.

Основні відмінності між оцифровуванням та діджиталізацією можна сформулювати так. Оцифровування – це технічний процес, який полягає в перетворенні аналогової інформації в цифрову. Діджиталізація – це соціальний та економічний процес, який змінює способи роботи, взаємодії та життя людей.

Оцифровування, як перша стадія процесу цифровізації, представляє лише введення інформації в цифровий формат. Згідно сучасної літератури, цифрові технології вимагають не лише оцифрованої інформації, але й більш глибоких цифрових трансформацій, оскільки оцифровування є лише процесом конвертації даних [2].

Оцифровування є необхідним, але не достатнім етапом діджиталізації. Оцифровування може призвести до підвищення ефективності та продуктивності, але не обов'язково спричинить якісні зміни в суспільстві.

Діджиталізація, навпаки, має потенціал для зміни способів життя людей, створення нових можливостей та вирішення соціальних проблем.

У відмінну від цього, діджиталізація, на відмінну від діджитизації, акцентує увагу не лише на документах та їх формі, але передусім на впливі на людину, суспільство та державу. Популярна концепція «держава в смартфоні» служить найпростішим визначенням діджиталізації.

Прикладом діджиталізації є розвиток електронного урядування. Електронне урядування передбачає впровадження цифрових технологій у діяльність державних органів. Це дозволяє громадянам та бізнесу отримувати послуги від держави в більш зручний та доступний спосіб.

Діджиталізація є складним і багатогранним процесом, який має як переваги, так і ризики. Важливо усвідомлювати ці ризики та розробляти заходи щодо їх мінімізації.

Отже, цифровізація є більш складним явищем, включаючи впровадження цифрових технологій у всі сфери управлінської діяльності, але при цьому не повністю виключає використання паперових носіїв, а здебільшого дублює їх [45, с. 129].

Термін «цифрова трансформація» не має єдиного загальноприйнятого визначення. Його найчастіше використовують у контексті бізнесу, але він також стосується всіх сфер суспільного життя.

Із аналізу визначень досліджуваного терміну в науковій літературі можна зробити висновок, що цифрова трансформація – це комплексний процес, який передбачає всебічне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Вона має на меті підвищення ефективності та прозорості діяльності держави, бізнесу та суспільства в цілому, а також створення нових можливостей для людей [53, с. 94].

Цифрова трансформація публічного адміністрування – це невідворотний процес, який вимагає від органів державної влади та місцевого самоврядування активного реагування на сучасні потреби суспільства [91, с.

9]. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє підвищити ефективність та прозорість управління, а також сприяє створенню нових можливостей для громадян.

У січні 2018 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову під №67-р, якою затверджено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки». Одночасно з цим прийнятий план заходів для її втілення, в межах якого було схвалено зазначену Концепцію. Відповідно до цього стратегічного документу, «Цифровізація» розглядається як: «насичення фізичного середовища електронно-цифровими пристроями, системами та засобами, а також встановлення електронно-комунікаційного обміну між ними, створюючи, по суті, кіберфізичний простір». Основною метою цифровізації є досягнення цифрової трансформації існуючих галузей економіки та створення нових сфер життєдіяльності, здатних працювати ефективно та сучасно [39].

У контексті публічного адміністрування досліджувані поняття – діджиталізація, диджиталізація та цифровізація – визначають процеси, що відбуваються всередині системи публічного адміністрування та за допомогою цифрових технологій призводять до суттєвих змін. Ці терміни відрізняються за характером змін, що відбуваються.

Оцифрування передбачає лише перехід від паперового до безпаперового документообігу, цифровізація включає автоматизацію більшості процесів у сфері публічного управління для зручності та швидкості взаємодії між державою та громадянином. Спрямована на новий рівень взаєморозуміння, цифрова трансформація підкреслює якісний характер змін, де акцент робиться на дотриманні прав, свобод і інтересів людини і громадянина, а не лише на кількісних показниках.

Неминуче, цифрова трансформація визнається як важливий крок до цифрового урядування, що швидко поширюється по всьому світу та визнано як пріоритет для розвиваючихся країн за версією ООН [8].

Однак, ураховуючи етимологічне значення терміну «трансформація», яке вказує на процес «перетворення», перехід від старого до нового, зміну якості тощо [9], більш точним підходом є визначення взаємозв'язку між цифровізацією та цифровою трансформацією як процесу та його відповідного результату. Цей підхід відводить цифровізації роль інструмента, який сприяє перетворенню суспільства, формуванню якісно нового рівня методів роботи і мислення, використовуючи цифрові та інформаційні технології. Іншими словами, цифрову трансформацію можна розглядати як результат цифровізації, який проявляється в зміні способів роботи, взаємодії та життя людей. Цифрові технології є інструментом, який можна використовувати для зміни способів роботи, взаємодії та життя людей.

З аналізу наукових досліджень щодо цифрових термінів у загальному розумінні виокремлено наступне:

- 1) термін «діджитизація» тотожний «оцифруванню», а «діджиталізація» – це суттєво цифровізація;
- 2) «оцифрування» узагальнено вказує на перетворення усіх паперових документів у електронний (цифровий) еквівалент;
- 3) оцифрування є лише первинним етапом цифровізації, яка, у своїй суті, є більш високоскладним процесом;
- 4) загалом, цифровізацію можна розглядати як впровадження цифрових та інформаційно-комунікативних технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави. Обов'язковим результатом цифровізації є цифрова трансформація, що передбачає зміни в природі людської діяльності, мисленні, життєдіяльності та управлінні, спричинені використанням цифрових технологій. Цифрова трансформація, як закономірний результат цифровізації, визначає перехід до нових методів роботи і мислення з використанням цифрових технологій та адаптацію різних видів діяльності до цифрових реалій.

Отже, можна зробити висновок, що цифровізація публічного адміністрування є невідворотною тенденцією сучасного світу. Вона обумовлена розвитком інформаційних технологій, які змінюють всі сфери людського життя, в тому числі і сферу управління.

Цифровізація публічного адміністрування передбачає не просто впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у публічно-владній діяльності, а комплексне перетворення владно-управлінського впливу. Це означає, що цифрові технології повинні використовуватися для підвищення ефективності, прозорості та доступності публічної адміністрації.

Цифровізація публічного адміністрування має ряд переваг. Вона дозволяє: зменшити бюрократію та витрати на управління; покращити якість послуг, що надаються громадянам та бізнесу; збільшити прозорість та підзвітність публічної адміністрації.

Цифровізація публічного адміністрування є складним і довгостроковим процесом. Вона вимагає значних інвестицій та змін у законодавстві та організаційних структурах. Однак, незважаючи на труднощі, цифровізація є необхідною умовою для ефективного функціонування публічної адміністрації в сучасному світі.

Зміни в суспільстві не можуть відбутися самі по собі. Вони вимагають цілеспрямованого впливу уповноважених суб'єктів. Цей вплив здійснюється через адміністрування, яке є формою управління суспільними відносинами. І.П. Яковлев стверджує, що адміністрування – це діяльність держави, спрямована на управління суспільними відносинами. Воно може здійснюватися у формі управління, допомоги або служіння народові. Адміністрування є невід'ємною частиною функціонування держави та її впливу на суспільні відносини. Це включає також вплив держави на процес цифрової трансформації [128].

Слід відзначити що поняття «публічне адміністрування у сфері цифровізації» та «цифровізація публічного адміністрування» мають різні акценти. Перше поняття підкреслює, що адміністрування спрямоване на

управління цифровою трансформацією, а друге – що цифровізація змінює характер адміністрування в цілому.

Отже, під терміном «цифрова трансформація» в галузі публічного адміністрування слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на перетворення та удосконалення різних сфер суспільного життя. Це досягається через інтеграцію інформаційних та телекомунікаційних технологій у сфери суспільних відносин з метою розвитку відкритого інформаційного суспільства. Основні цілі такої трансформації включають підвищення продуктивності, забезпечення економічного зростання, створення нових робочих місць та покращення якості життя громадян України.

Цифрова трансформація суттєво змінює публічне адміністрування, впроваджуючи нові технології та підходи до управління. Це призводить до виникнення нових суспільних відносин в межах публічного адміністрування, а отже можна зробити висновок, що зміст цифровізації публічного адміністрування складають наступні види діяльності:

1) Виконавчо-розпорядча діяльність суб'єктів публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Ці відносини виникають у зв'язку з реалізацією органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх повноважень у сфері цифрової трансформації. Наприклад, це можуть бути відносини, пов'язані з розробкою та впровадженням електронних сервісів, цифровізацією документів, кібербезпекою тощо.

2) Надання електронних адміністративних послуг. Ці відносини виникають у зв'язку з наданням громадянам та юридичним особам адміністративних послуг в електронній формі. Наприклад, це можуть бути відносини, пов'язані з реєстрацією бізнесу, отриманням дозволів, поданням звітності тощо.

3) Притягнення особи до адміністративної відповідальності із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Ці відносини

виникають у зв'язку з притягненням особи до адміністративної відповідальності з використанням електронних систем. Наприклад, це можуть бути відносини, пов'язані з накладенням штрафів, розглядом справ про адміністративні правопорушення тощо.

4) Забезпечення прав і свобод громадян через використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці відносини виникають у зв'язку з використанням цифрових технологій для захисту прав і свобод громадян. Наприклад, це можуть бути відносини, пов'язані з доступом до інформації, захистом персональних даних, безпекою тощо.

Ці суспільні відносини мають як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вони сприяють підвищенню ефективності публічного адміністрування, забезпечують доступність адміністративних послуг, сприяють захисту прав і свобод громадян. З іншого боку, вони можуть призвести до збільшення нерівності, порушення приватності, зростання кіберзагроз тощо.

Цифрова трансформація суттєво змінює публічне адміністрування, впроваджуючи нові технології та підходи до управління. Це призводить до виникнення нових суспільних відносин, які можна класифікувати наступним чином:

Перша група суспільних відносин виникає у зв'язку з реалізацією органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх повноважень у сфері цифрової трансформації. Ці відносини є найширшою групою і включають в себе широкий спектр взаємодій між суб'єктами публічного адміністрування. Наприклад, це можуть бути відносини, пов'язані з:

- розробкою та впровадженням електронних сервісів, таких як електронний кабінет громадянина, електронні торги, електронний документообіг тощо;

- цифровізацією документів, тобто переведення їх у цифровий формат;

- кібербезпекою, тобто захистом інформаційних систем від несанкціонованого доступу, використання, модифікації чи знищення.

Особливу увагу слід звернути на діяльності спеціалізованого органу публічного адміністрування – Міністерства цифрової трансформації України (далі – Мінцифри). Засноване це Міністерство 2 вересня 2019 року з метою формування України як цифрової держави, що сприяє, а не перешкоджає. Такі цілі прописані в стратегічних завданнях Міністерства цифрової трансформації України до 2024 року [95].

Проект «Цифрова адженда – 2020» [119] визначає програму для впровадження стратегії цифрової трансформації в Україні, охоплюючи «цифровізацію» сфер економіки, освіти, телебачення, інфраструктури, державного управління та соціально-економічної сфери, з використанням наукових досліджень в галузі "цифрових" технологій. З іншого боку, проект «Цифрова держава» [118], запланований для реалізації до 2024 року, є ініціативою Міністерства цифрової трансформації України, відмінною від «Цифрової адженди – 2020».

Друга група суспільних відносин, що є частиною цифровізації публічного адміністрування, виникає з приводу надання електронних адміністративних послуг. Ці відносини відображають специфічність публічного адміністрування в умовах цифровізації, оскільки вони пов'язані з використанням цифрових технологій для надання адміністративних послуг громадянам та юридичним особам.

Основним нормативно-правовим актом, який регламентує запровадження електронних адміністративних послуг в Україні, є Концепція розвитку електронного урядування в Україні. Ця Концепція визначає основні напрями та завдання розвитку електронного урядування в Україні, зокрема:

- забезпечення доступності адміністративних послуг громадянам та юридичним особам у будь-який час і в будь-якому місці;
- підвищення ефективності надання адміністративних послуг;

- зменшення корупційних ризиків у сфері надання адміністративних послуг;
- підвищення прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Окрему групу суспільних відносин у цифровізації публічного адміністрування становлять відносини, які виникають у зв'язку з притягненням особи до адміністративної відповідальності із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Ці відносини детермінують особливість публічного адміністрування в умовах цифровізації, оскільки вони пов'язані з використанням ІКТ для забезпечення правопорядку та безпеки.

В Україні використання інформаційно-комунікаційних технологій для притягнення осіб до адміністративної відповідальності регламентується статтею 142 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Ця стаття передбачає, що: «особа підлягає адміністративній відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, тобто в режимі фотозйомки (відеозапису), або за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [36].

Відповідно до цієї статті, правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються органами Національної поліції України. Використання ІКТ для притягнення осіб до адміністративної відповідальності має як позитивні, так і негативні наслідки.

До позитивних наслідків можна віднести: підвищення ефективності правоохоронної діяльності; зменшення корупційних ризиків; підвищення прозорості правоохоронної діяльності.

До негативних наслідків можна віднести: можливі помилки в роботі технічних засобів; порушення приватності громадян. В подальшому

очікується розширення практики використання ІКТ в сфері притягнення осіб до адміністративної відповідальності. Це пов'язано з тим, що ІКТ дозволяють автоматизувати процес притягнення осіб до адміністративної відповідальності, що робить його більш ефективним і прозорим.

Суспільні відносини, що виникають у зв'язку з забезпеченням прав і свобод громадян через використання інформаційно-комунікаційних технологій, є предметом особливого дослідження в сучасній науці.

Одним із прикладів таких відносин є інститут електронної петиції, який успішно практикується України. Правове підґрунтя регулювання процедури подання електронних петицій відповідно передбачено Законом України «Про звернення громадян» (стаття 9) [91]. Відповідно до цього Закону: «електронна петиція є особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування».

Електронна петиція є формою колективного звернення громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування. Вона дозволяє громадянам виражати свою думку з актуальних суспільних питань та впливати на прийняття рішень.

Основні положення, що характеризують сутність електронної петиції, викладені у статті 23¹ Закону України «Про звернення громадян». Відповідно до цієї статті можна виокремити наступні детермінуючі ознаки електронної петиції:

1) Адресат: електронні петиції адресуються Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України та органам місцевого самоврядування.

2) Створення: для створення електронної петиції необхідно заповнити особливу форму на офіційному веб-сайті того суб'єкта, якому вона адресовується, або на веб-сайті певного громадського об'єднання, яке відповідно реалізує збір підписів у підтримку електронної петиції.

3) Розгляд: електронна петиція підлягає розгляду, за умови збору на її підтримку не менш як 25 000 підписів громадян. Для місцевих петицій кількість голосів встановлюється статутом територіальної громади.

Розгляд електронної петиції повинен бути здійснений протягом не більше трьох місяців з дня її реєстрації.

Електронна петиція дозволяє громадянам ефективно реалізовувати свої права та свободи, зокрема право на участь у громадському житті, право на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування, право на об'єднання для захисту своїх прав і свобод.

Використання ІКТ для забезпечення прав і свобод громадян має ряд переваг, зокрема: підвищення доступності електронних петицій для громадян; зменшення витрат часу та коштів на подання петицій; покращення якості розгляду петицій органами державної влади та місцевого самоврядування.

Однак, використання ІКТ для забезпечення прав і свобод громадян також має ряд недоліків, зокрема: можливість підробки електронних петицій; неможливість гарантувати конфіденційність особистих даних громадян, які підписують електронні петиції.

Таким чином, інститут електронної петиції є важливим інструментом забезпечення прав і свобод громадян в умовах цифровізації. Однак, для ефективного використання цього інструменту необхідно вжити заходів щодо усунення його недоліків.

Отже, робимо висновок, що цифровізація публічного адміністрування відбувається через системні зміни у різних сферах життя суспільства. Проникнення процесів цифровізації визначає пріоритети функціонування суб'єктів публічної адміністрації на відповідному рівні, з обов'язковим застосуванням електронних форм взаємодії з приватними особами та впровадженням нових інформаційно-комунікативних методів. У даній частині магістерського дослідження висвітлено особливості суспільних відносин, що стають об'єктом публічного адміністрування у контексті

цифрової трансформації. Акцент робиться на тому, що розповсюдження процесів діджиталізації, які визначають область цифрової трансформації України, вимагає від держави забезпечення належного рівня організації суб'єктів публічної адміністрації, використання електронних форм взаємодії з приватними особами та впровадження нових інформаційно-комунікативних технологій у сфері публічного адміністрування.

1.3. Правове регулювання процесу цифрової трансформації публічного адміністрування

Правові засади регулювання цифровізації публічного адміністрування були й залишаються актуальним питанням для доктрини та практики. Доцільність необхідності прийняття окремих спеціальних нормативно-правових актів, удосконалення норм діючого законодавства щодо публічного адміністрування загалом, так і стосовно процесу цифровізації є нагальними питаннями сьогодення.

Цифрова трансформація є відносно новим явищем для України, що має безпосередній прояв у відсутності належного нормативно-правового регулювання. Необхідність вироблення належного рівня правового регулювання сферою цифрової трансформації на національному рівні актуалізується низкою факторів. Підґрунтям виникнення належного стану правового регулювання сферою цифрової трансформації публічного адміністрування на національному рівні є загальноприйняті міжнародні стандарти. Зокрема, це положення, закріплені в Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства, яку було підписано 22 липня 2000 року главами держав-учасників групи G8 [86].

Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства містить ряд положень, які є важливими для правового регулювання сфери цифрової трансформації в Україні. Зокрема, у Хартії визнається право кожного на доступ до інформаційних ресурсів, а також необхідність стимулювання

розвитку сфери ІТ та неможливості створення штучних обмежень для її розвитку.

Ці положення є основою для розробки національного законодавства у сфері цифрової трансформації. Вони визначають основні напрями розвитку цієї сфери, а також права та обов'язки суб'єктів цифрової економіки.

Одним із важливих міжнародних документів, які присвячені цифровій трансформації, є Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій, яку прийнято Комітетом міністрів Ради Європи 1999 р. в Будапешті. У Декларації звернено увагу на необхідності створення можливості використання приватними особами провідних технологій у сфері інформатизації та комунікацій, та за допомогою їх використання отримувати адміністративні послуги та необхідну інформацію від суб'єктів публічної влади [23].

До інших міжнародних актів, які визначають стандарти публічного адміністрування в сфері цифровізації, також відносяться: Директива Європейського парламенту «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» 1999 року [95]; Типовий закон ЮНІСІТРАЛ про електронні підписи, прийнятий Комісією ООН у 2001 році [27].

Ці документи встановлюють правові та організаційні основи створення, обігу та використання електронного цифрового підпису, як належного та достатнього засобу ідентифікації особи при використанні інформаційнотелекомунікаційних систем під час взаємодії з органами державної влади.

На основі змісту та призначення нормативно-правових актів, які регулюють цифрову трансформацію в Україні, можна виділити такі групи нормативно-правових актів:

- 1) ті, які регулюють сферу реформування публічного адміністрування. Ця група актів включає в себе Конституцію України [38], міжнародні стандарти в сфері функціонування публічної влади та

забезпечення прав людини. Наприклад, Конституція України визначає право громадян на доступ до інформації, а міжнародні стандарти визначають вимоги до електронного цифрового підпису та електронного документообігу.

2) ті, які детермінують пріоритетні напрямки цифрової трансформації в Україні. Ця група актів включає в себе концепції та стратегії розвитку, які визначають стратегічні цілі та завдання цифрової трансформації в Україні. Наприклад, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні на 2018-2020 роки визначала пріоритетні напрямки розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні.

3) ті, які регулюють правовий статус суб'єктів публічної адміністрації в сфері цифрової трансформації. Ця група актів визначає права та обов'язки суб'єктів публічної адміністрації у сфері цифрової трансформації. Наприклад, Положення про Міністерство цифрової трансформації [77] визначає повноваження та функції Міністерства у сфері цифрової трансформації.

Ця класифікація є доцільною, оскільки вона дозволяє систематизувати нормативно-правові акти, які регулюють цифрову трансформацію в Україні, та полегшує їх застосування.

Отже, відповідно до Конституції України встановлено, що зміст та напрямки діяльності держави визначаються правами і свободами людини та їх гарантіями, а забезпечення цих прав і свобод є основною обов'язковою функцією держави (ст. 3). Органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи зобов'язані діяти виключно на підставі та в межах наданих їм повноважень у спосіб, передбачений Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19). Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними, і їхній перелік зазначений у Розділі 2 Конституції.

Одним з основних нормативно-правових актів, які регулюють цифрову трансформацію в Україні, є Концепція розвитку електронної демократії в Україні, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від

08.11.2017 р. № 797-р. [89]. Ця Концепція визначає основні напрями та завдання цифрової трансформації в Україні у сфері електронної демократії. Вона передбачає, зокрема, створення сприятливих умов для застосування інструментів електронної демократії з метою розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення та публічного адміністрування [59].

Концепція визначає такі основні інструменти електронної демократії:

електронні консультації – це процес збору інформації від громадян з метою визначення їхньої думки щодо певних питань, які є предметом суспільного інтересу;

електронне голосування – це процес прийняття рішень громадянами шляхом голосування за допомогою електронних засобів;

електронні підписи – це засоби електронного документообігу, які дозволяють ідентифікувати особу, яка підписала документ, а також забезпечити його цілісність та бездоганність.

Внаслідок цього було внесено зміни до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронної петиції. Тепер електронна петиція визначається як особливий тип звернення громадян до різних суб'єктів публічного адміністрування, реалізований через використання Інтернету та засобів електронного зв'язку [91].

В Україні Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки передбачає запровадження електронного правосуддя. Метою цієї Стратегії є утвердження правопорядку, заснованого на верховенстві права та захисті прав і свобод людини.

Для впровадження системи електронного судочинства в Україні була розроблена Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на період 2015-2020 років. Основною метою стратегії є встановлення правопорядку, що базується на високому рівні правової культури в суспільстві, активності всіх суб'єктів суспільних відносин на

принципах верховенства права та захисту прав і свобод людини, а у разі їх порушення – справедливого їх відновлення в розумні строки [96].

Разом із різними сервісами рублічних владних та управлінських послуг, електронне правосуддя виступає як складова частина електронної демократії, спрямованої на забезпечення доступності, підзвітності, ефективності зворотного зв'язку, інклюзивності та прозорості в роботі органів публічного адміністрування. Судова влада визнається ключовим компонентом демократії, тому електронне правосуддя слушно розглядається як найважливіший елемент електронної демократії.

Закріпленням юридичного аспекту цифрової трансформації є ухвалена 28.10.2020 р. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери [103]. Цей документ визначає конкретні напрями та завдання для комплексної цифрової трансформації у сфері соціального захисту населення. Це здійснюється на основі єдиної системи підходів, стандартів та технологій. Для успішної реалізації цілей Стратегії важливим є функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

Ця система виконує ряд завдань, таких як створення єдиної інформаційної бази соціальної сфери. Це досягається через взаємодію та інтеграцію інформаційних ресурсів соціальної сфери з іншими державними інформаційними ресурсами, включаючи державні реєстри. Також, враховуючи централізований характер, стратегія спрямована на усунення дублювання процесів та функцій установ соціального захисту. Це включає стандартизацію та автоматизацію процесів звернень громадян у соціальній сфері, централізований моніторинг, а також перехід інституцій соціального захисту на електронний документообіг та інші інноваційні практики.

До третьої категорії нормативно-правових актів входять відповідно ті, які встановлюють основні принципи цифрової трансформації і регулюють правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у цьому контексті.

Таким чином правові засади питання цифрової трансформації публічного адміністрування становить система законодавчих та підзаконних

нормативно-правових актів, які у сукупності регулюють цифровізацію публічного адміністрування.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

2.1. Виконавчо-розпорядча діяльність в умовах цифрової трансформації

Дослідження особливостей окремих напрямків публічного адміністрування в умовах цифровізації зумовлює першочергово необхідність визначення особливостей організаційних та методологічних засад цієї діяльності.

Саме специфічність виконавчо-розпорядчої діяльності зумовлює окремі особливості цієї діяльності в умовах цифровізації публічного адміністрування.

Інтенсифікація впливу цифрової трансформації на виконавчо-розпорядчу діяльність суб'єктів публічного адміністрування виникає з кількох об'єктивних чинників. По-перше, спостерігається загальна тенденція до цифровізації, що визначається в ряді академічних досліджень [58; 32]. Зокрема, впровадження спочатку карантинних обмежень, спрямованих на стримування поширення COVID-19 на території України [35], а потім інших обмежувальних заходів у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, в більшості випадків ефективно компенсується за рахунок активного впровадження цифрових технологій. В таких умовах відбулося не лише пришвидчення цифрової трансформації, зокрема в сфері виконавчо-розпорядчої діяльності, але й суттєве розширення області їх застосування.

Виконавчо-розпорядча діяльність є однією з основних складових публічного адміністрування. Вона спрямована на реалізацію завдань і функцій держави у сфері управління суспільними відносинами. Традиційно виконавчо-розпорядча діяльність розглядалася як дотична до сфери державного управління. Однак у сучасних умовах вона є невід'ємним елементом публічного адміністрування.

Виконавчо-розпорядча діяльність характеризується такими ознаками:

- Цільова спрямованість. Вона спрямована на досягнення конкретних завдань і функцій держави у сфері управління суспільними відносинами.
- Законність. Виконавчо-розпорядча діяльність повинна здійснюватися на підставі і в межах повноважень, передбачених законодавством.
- Підзвітність. Органи державної влади та інші суб'єкти публічного адміністрування, які здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність, підзвітні органам, які їх створили або уповноважені здійснювати нагляд за їх діяльністю.

Виконавчо-розпорядча діяльність здійснюється різними суб'єктами публічного адміністрування, зокрема:

- 1) Органами державної виконавчої влади. Це найважливіший суб'єкт виконавчо-розпорядчої діяльності.
- 2) Органами місцевого самоврядування. Вони здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність у межах своїх повноважень, визначених Конституцією України та законами України.
- 3) Іншими суб'єктами публічного адміністрування. До них належать, зокрема, уповноважені на виконання функцій держави органи, державні підприємства, установи та організації, а також інші суб'єкти, які здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність на підставі делегованих повноважень.

Зазначені вище аспекти стосуються і виконавчо-розпорядчої діяльності у контексті цифрової трансформації. Особливості виконавчо-розпорядчої діяльності в сфері цифровізації можна визначити наступним чином:

- 1) владно-управлінський характер. Виконавчо-розпорядча діяльність в сфері цифрової трансформації здійснюється органами державної

влади та іншими суб'єктами публічного адміністрування на підставі та в межах повноважень, делегованих державою;

2) підзаконний характер – спрямовано на виконання вимог законів, оскільки найважливіші цілі, сфери, форми і методи впливу встановлюються на законодавчому рівні;

4) системний характер – є частиною загальної системи державного управління і не може здійснюватися фрагментарно;

5) масштабність – має значний вплив на економіку, соціально-культурну та адміністративно-політичну сфери в межах держави та окремих адміністративно-територіальних одиниць;

6) наявність адміністративного примусу – у випадках порушення чинного законодавства органи державної влади та інші суб'єкти публічного адміністрування, які здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність в сфері цифрової трансформації, мають право застосовувати адміністративний примус;

7) організаційний характер – спрямована на організацію спільної діяльності людей з метою досягнення конкретних завдань і цілей;

8) ієрархічність – здійснюється у системі органів державної влади та інших суб'єктів публічного адміністрування, які підпорядковані один одному;

9) підконтрольний характер – підконтрольна органам державної влади та іншим суб'єктам, які здійснюють контроль за здійсненням функцій публічного адміністрування.

Ураховуючи, що виконавчо-розпорядча діяльність здійснюється через застосування правових та неправових форм публічного адміністрування, визнається доцільним провести аналіз особливостей їх реалізації в умовах цифровізації публічного адміністрування для кожної з них окремо. Це пояснюється значущими розбіжностями в їхній юридичній природі, спрямованості на виникнення юридичних наслідків та особливостями виконання суб'єктами публічної адміністрації. Крім того, вбачається, що

умови та вплив цифрової трансформації на реалізацію вказаних форм та методів виконавчо-розпорядчої діяльності будуть проявлятися по-різному, визначаючи власну специфіку.

По-перше, у результаті цифрових трансформацій публічного адміністрування, а саме у ході прийняття нормативних та адміністративних (індивідуальних) актів відбувається удосконалення та спрощення здійснення окремих процедурних дій.

Отже, можна сказати, що у сфері прийняття нормативних та адміністративних актів цифрова трансформація проявляється у таких аспектах:

- розвиток електронного документообігу дозволяє органам державної влади та іншим суб'єктам публічного адміністрування здійснювати свою діяльність дистанційно, що полегшує доступ до них для громадян та суб'єктів господарювання;
- впровадження електронних сервісів дозволяє громадянам та суб'єктам господарювання отримувати адміністративні послуги в онлайн-режимі, що економить їх час та зусилля.
- впровадження автоматизованих систем дозволяє автоматизувати процеси розробки, прийняття та реалізації нормативних та адміністративних актів, що підвищує їх ефективність та прозорість.

Для ілюстрації особливостей виконавчо-розпорядчої діяльності при прийнятті нормативних актів можна зазначити застосування електронного механізму для їх державної реєстрації в органах юстиції [100].

Згідно з пунктом 3 Положення про процедуру державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затвердженого рішенням Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 371 [72], для подання на державну реєстрацію призначаються нормативно-правові акти, що приймаються вповноваженими суб'єктами нормотворення. Зазначені акти можуть надсилатися у електронній формі (через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади із використанням засобів

кваліфікованого електронного підпису чи печатки) або у паперовій формі відповідно до встановленого Міністерством юстиції порядку. Відповідно до пункту 8 Порядку подання нормативно-правових актів для їх державної реєстрації перед органами юстиції, що був схвалений наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 року № 34/5 [73], основною формою подачі таких актів є електронна форма.

Слід зазначити, що застосування електронних технологій першочергово виступає для суб'єктів публічного адміністрування способом взаємодії відповідних суб'єктів та забезпечує документообіг між ними.

Відзначене свідчить про важливість розгляду можливості виділення в окрему категорію електронних адміністративних (індивідуальних) актів. Можливо, доцільним є не виокремлення про самостійної групи електронних адміністративних (індивідуальних) актів, а акуцентування уваги на використанні електронних технологій для передачі та надсилання адміністративних (індивідуальних) актів всім зацікавленим особам. З аналізу методів повідомлення щодо прийняття індивідуальних адміністративних актів стосовно осіб, які мають вплив на конкретних осіб, О.О. Мандюк відзначає можливість використання електронної пошти [48, с. 132–133]. Таким чином, у цьому випадку обговорення не стосується суттєвого впливу цифрової трансформації на виконавчо-розпорядчу діяльність.

Інші юридично значимі дії є важливою правовою формою публічного адміністрування, яка спрямована на створення, зміну або припинення правових відносин. В умовах цифрової трансформації порядок вчинення таких дій зазнає суттєвих змін.

До інших юридично значимих дій належать такі дії, які безпосередньо створюють нове юридичне положення, змінюють наявні правовідносини або стають необхідною умовою для настання зазначених правових наслідків [10, с. 182].

Цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси вчинення інших юридично значимих дій, що підвищує їх ефективність та прозорість.

Зокрема, електронний документообіг дозволяє органам державної влади та іншим суб'єктам публічного адміністрування здійснювати свою діяльність дистанційно, що полегшує доступ до них для громадян та суб'єктів господарювання. Впровадження електронних сервісів дозволяє громадянам та суб'єктам господарювання отримувати адміністративні послуги в онлайн-режимі, що економить їх час та зусилля.

Необхідно відзначити, що державна реєстрація є однією з найбільш поширених та юридично значущих дій. У той же час слід відзначити, що внаслідок цифрової трансформації не лише методи реєстрації зазнали значних змін (використання електронної форми є стандартним), але також змінився порядок виконання цієї дії суб'єктами публічної адміністрації.

Як наслідок цифровізації процес реєстрації здійснюється шляхом внесення відповідних даних до різних державних реєстрів, таких як Державний реєстр речових прав на нерухоме майно [17], Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [18], Єдиний державний реєстр транспортних засобів [19] і інші. При цьому забезпечується взаємодія та сумісність цих реєстрів із різними інформаційними системами та мережами, які складають інформаційний ресурс країни.

Цифрова трансформація також має значний вплив на сферу ліцензування, що проявляється не тільки в порядку надання ліцензій та розгляду відповідних документів суб'єктів господарювання, а й у змістовному оновленні виконавчо-розпорядчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації (як органів ліцензування) під час здійснення ліцензування відповідного виду господарської діяльності.

Одним із найбільш значущих нововведень є утворення ліцензійного реєстру. Ліцензійний реєстр є автоматизованою системою збору, накопичення та обробки даних про суб'єктів господарювання, які отримали ліцензію, провадять діяльність на підставі ліцензії, дія ліцензії яких зупинена або анульована.

Ліцензійний реєстр має низку переваг, зокрема: полегшує доступ органів ліцензування до інформації про суб'єктів господарювання, які отримали ліцензію; збільшує прозорість ліцензування; сприяє підвищенню ефективності контролю за дотриманням суб'єктами господарювання ліцензійних умов.

Крім того, цифрова трансформація сприяє розвитку дистанційного ліцензування. Дистанційне ліцензування дозволяє суб'єктам господарювання отримувати ліцензії в електронному вигляді, не відвідуючи органи ліцензування. Дистанційне ліцензування має такі переваги, зокрема: полегшує доступ суб'єктів господарювання до процедури ліцензування; зменшує витрати суб'єктів господарювання на отримання ліцензії збільшує ефективність ліцензування. Таким чином, цифрова трансформація сприяє удосконаленню сфери ліцензування, що підвищує ефективність та прозорість ліцензування.

Форми публічного адміністрування, які є неправовими, не призводять до юридичних наслідків. За словами О.П. Рябченко, це стратегічні рішення, спрямовані на вирішення тактичних і оперативних завдань [74, с. 26–27]. В.Р. Біла підкреслює, що основною метою таких форм діяльності публічної адміністрації, які не призводять до юридичних наслідків, є організація діяльності, проведення підготовчих заходів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також висунення їх виконавцям, забезпечення ефективної роботи органів публічної адміністрації та практична реалізація їхніх функцій. Таким чином, за В.Р. Білою, більш точним терміном для опису цих форм діяльності публічної адміністрації є «організаційна форма діяльності публічної адміністрації» [28, с. 113].

Загалом підтримуючи представлені точки зору, можна визначити, що, навіть у випадку прямої відсутності юридичних наслідків, необхідно враховувати та мати на увазі значущість неправових форм публічного адміністрування. Так, як організаційні дії, так і матеріально-технічні операції

залишаються суттєвими методами здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, що передбачають в основному використання правових форм та спрямовані на виникнення різноманітних юридичних наслідків.

Цифрова трансформація має значний вплив на проведення організаційних дій суб'єктами публічної адміністрації. Зокрема, вона призвела до законодавчого закріплення можливості проведення таких дій віддалено (онлайн) в режимі відеоконференції. Це означає, що суб'єкти публічної адміністрації можуть проводити засідання, наради, збори та інші організаційні дії без необхідності фізичної присутності всіх учасників.

В Україні законодавче закріплення можливості проведення організаційних дій віддалено передбачено, зокрема, Регламентом Кабінету Міністрів України. Так, відповідно до § 26¹ Регламенту Кабінету Міністрів України, онлайн-засідання Кабінету Міністрів України проводиться за рішенням Прем'єр-міністра. У засіданні беруть участь члени Кабінету Міністрів, а також інші особи, які визначені Прем'єр-міністром. Також Регламентом Кабінету Міністрів України передбачено можливість проведення онлайн-засідань урядових комітетів. Таке засідання проводиться за рішенням голови відповідного урядового комітету [88].

Як ілюстрацію впровадження цифрових технологій у проведення консультацій і обговорень з інститутами громадянського суспільства можна вказати здійснення електронних консультацій із громадськістю, відповідно до положень пункту 11 Порядку проведення консультацій із громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого рішенням Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 [93].

В реаліях сьогодення процес цифровізації публічного адміністрування охоплює першочергово і матеріально-технічні операції, пов'язані з управлінням документацією, включаючи взаємодію між суб'єктами публічної адміністрації. Відповідно до положень пункту 2 Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, що була

затверджена рішенням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 55 [61], основним методом ведення діловодства в закладах є електронний. Зазначено, що оформлення управлінської інформації здійснюється в електронній формі з використанням електронного підпису, електронної печатки та електронної позначки часу, за винятком випадків, коли існують обґрунтовані підстави для документування управлінської інформації у паперовій формі.

Підсумовуючи вищевикладене встановлено, що цифровізація має значний вплив на здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Цей вплив є об'єктивним та неминучим, оскільки він пов'язаний з загальними тенденціями цифрової трансформації держави та суспільства, а також з карантинними обмежувальними заходами та обмежувальними заходами, введеними із запровадженням воєнного стану.

2.2. Цифрова трансформація надання адміністративних послуг

У доктрині адміністративного права не існує універсального тлумачення терміну «адміністративні послуги». Так, К.А. Фуглевич визначає адміністративну послугу як діяльність публічного управління, яка здійснюється згідно із законодавством і полягає у створенні індивідуалізованих організаційних та юридичних умов для реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб за їхнім зверненням, незалежно від оплати [95, с. 16].

Г.М. Писаренко вказує на те, що адміністративна послуга може бути розглянута як юридичні відносини, які виникають під час реалізації суб'єктивних прав фізичних або юридичних осіб у процесі адміністративної діяльності органу з метою отримання конкретного результату [61, с. 47]

На правовому рівні термін «адміністративна послуга» закріплено у статті 1 Закону України «Про адміністративні послуги» як : «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних

послуг за заявою фізичної або юридичної особи, якого спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону». Цей процес спрямований на отримання, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до встановленого законом порядку [102].

На основі аналізу наукових підходів до визначення адміністративної послуги та її нормативно-правового закріплення можна дійти висновку, що адміністративна послуга є діяльністю суб'єктів публічного адміністрування, спрямованою на задоволення потреб фізичних або юридичних осіб. Ця діяльність має подвійний характер, оскільки з одного боку, вона спрямована на забезпечення публічного інтересу, а з іншого – на забезпечення приватного інтересу осіб, які звернулися до суб'єкта публічного адміністрування. Отже, адміністративна послуга є комплексним правовим явищем, яке має як публічний, так і приватний характер.

У той же час, важливо відзначити активний розвиток електронних адміністративних послуг: протягом періоду дії карантинного режиму було впроваджено або значно покращено надання різноманітних сервісів у електронній формі. Наприклад, поліпшено процеси отримання статусу безробітного та отримання допомоги по безробіттю [52], подачі документів для вступу до навчальних закладів [50], видачі листків непрацездатності [49], та інші. Протягом цього періоду активно продовжується робота з цифровізації інформації, що міститься в різних документах особи, зокрема у паспорті громадянина України, паспорті для виїзду за кордон [52], посвідченні водія [53], електронних студентських (учнівських) квитках [54] та інших.

Щодо визначення поняття «електронна адміністративна послуга», не вдаючись до детального аналізу, вважаємо за можливе визначити її як: послугу, це адміністративна послуга, яка надається громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Особливості електронної адміністративної послуги полягають у тому, що вона надається: в електронному вигляді, тобто без необхідності особистого відвідування суб'єктом публічної адміністрації; за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, тобто за допомогою Інтернету, електронної пошти, електронного цифрового підпису тощо; має нормативно-правове закріплення, тобто її надання регламентується відповідними нормативно-правовими актами.

Відповідно до законодавства України, суб'єктами, які мають право надавати електронні адміністративні послуги, є органи публічного адміністрування, такі як: органи виконавчої влади, інші державні установи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також їх посадові особи, державні реєстратори та суб'єкти державної реєстрації, які відповідно до закону уповноважені здійснювати надання електронних адміністративних послуг [120].

Організація Єдиного державного порталу адміністративних послуг (далі – Портал) є зручною для громадян України та представників бізнесу, оскільки на Порталі представлені електронні адміністративні послуги, які поділяються на дві категорії: для громадян та для бізнесу.

Держателем Порталу є Міністерство економіки, яке забезпечує:

розроблення нормативно-правових актів щодо ведення, користування та інтеграції інформаційних систем до Порталу;

укладення угод із суб'єктами надання адміністративних послуг з питань забезпечення функціонування Порталу;

розвиток, ведення, належне функціонування Порталу;

зберігання даних та захист інформації на Порталі;

аналіз та контроль якості функціонування Порталу.

Така організація Порталу дозволяє громадянам та представникам бізнесу легко та швидко знаходити потрібну адміністративну послугу, а також отримувати інформацію про порядок її отримання.

У 2015 році був створений портал державних електронних послуг iGov.org.ua, який став альтернативою Єдиному державному порталу адміністративних послуг. Мета iGov.org.ua – напрацювання механізмів дистанційного замовлення послуг без попереднього візиту в установи, а також отримання дозвільних та погоджувальних документів різного роду в електронному вигляді.

Проект iGov.org.ua був розроблений волонтерами, а його основними цілями стали: пришвидшення впровадження електронного урядування в процес надання адміністративних послуг та боротьба з корупцією; полегшення ведення бізнесу та життя громадянам.

Найбільш затребуваними послугами, які в сучасних умовах доступні на Порталі державних послуг iGov, є: надання довідки про відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальнопроцесуальним законодавством України; видача / заміна паспорта громадянина для виїзду за кордон; видача паспорта громадянина для виїзду за кордон для дитини; реєстрація місця проживання особи (із опцією одночасного зняття з реєстрації з попереднього місця); державна реєстрація фізичної особи – підприємця; внесення змін до реєстраційних даних фізичної особи-підприємця тощо [78].

Окрім утворення загальнодержавних електронних порталів надання адміністративних послуг, у сучасних умовах спостерігається тенденція до створення електронних порталів (сервісів) з надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади на відповідному локальному рівні. Такі дії є позитивною практикою, оскільки вони сприяють прискоренню цифрової трансформації сфери надання адміністративних послуг.

По-перше, створення електронних порталів (сервісів) на локальному рівні дозволяє громадянам та суб'єктам господарювання отримувати адміністративні послуги в найближчому до них місці. Це значно полегшує

доступ до адміністративних послуг для населення, особливо для осіб, які проживають у віддалених населених пунктах.

По-друге, створення електронних порталів (сервісів) на локальному рівні дозволяє органам місцевого самоврядування та місцевим органам виконавчої влади адаптувати надання адміністративних послуг до місцевих потреб та особливостей. Це може призвести до підвищення якості та ефективності надання адміністративних послуг.

По-третє, створення електронних порталів (сервісів) на локальному рівні сприяє розвитку місцевого самоврядування та підвищує його відповідальність перед громадянами.

Таким чином, створення електронних порталів (сервісів) з надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади на відповідному локальному рівні є важливим кроком до цифрової трансформації сфери надання адміністративних послуг.

Аналізуючи думки вчених, можна виділити такі значні недоліки, які сповільнюють процес цифрової трансформації сфери надання адміністративних послуг:

1) Недосконалість організаційно-правових механізмів надання адміністративних послуг. Це проявляється у складності та висока бюрократизованості процесів надання адміністративних послуг, що ускладнює їх переведення в електронний вигляд.

2) Нестача нормативно-правової бази. Зокрема, відсутній електронний єдиний реєстр адміністративних послуг, перелік пріоритетних адміністративних послуг для переведення їх в електронний вигляд, а також не визначені правові умови захисту персональних даних у процесі надання електронних адміністративних послуг.

3) Недостатній рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Це проявляється у відсутності єдиних принципів, норм і правил, що забезпечують процес надання електронних адміністративних послуг.

Таким чином, для успішного впровадження цифрової трансформації сфери надання адміністративних послуг необхідно усунути зазначені недоліки. Це вимагатиме комплексного підходу, який включатиме в себе вдосконалення організаційно-правових механізмів надання адміністративних послуг, розробку нормативно-правової бази, а також розвиток інформаційно-комунікаційних технологій [31, с. 60].

Для виправлення встановлених недоліків, які сповільнюють процес цифрової трансформації сфери надання адміністративних послуг, вважається за необхідне вдосконалити нормативно-правовий механізм забезпечення сервісної діяльності суб'єктів публічного адміністрування в Україні.

Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є розробка Єдиної стратегії впровадження електронних адміністративних послуг в Україні. Така стратегія повинна передбачати єдині принципи, норми і правила, що забезпечують процес надання електронних адміністративних послуг.

Забезпечення надання адміністративних послуг в електронній формі має здійснюватися через:

- ефективне правове регулювання, яке б чітко визначало права та обов'язки суб'єктів надання адміністративних послуг та громадян;

- створення відповідної інфраструктури для надання електронних послуг, зокрема, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та створення електронних реєстрів адміністративних послуг;

- закріплення еквівалентності письмової форми на паперових носіях та електронної форми надання адміністративних послуг, що дозволить громадянам та суб'єктам господарювання обирати зручний для них спосіб отримання адміністративних послуг;

- спеціальне навчання державних службовців, які будуть надавати адміністративні послуги в електронній формі.

Отже, цифрова трансформація сфери надання адміністративних послуг забезпечується через створення правового та матеріального забезпечення надання окремих адміністративних послуг в електронній формі.

2.3. Цифрова трансформація забезпечення прав людини та громадянина в публічному адмініструванні

Інформаційне суспільство – це нова форма суспільного життя, яка характеризується використанням глобальних інформаційних технологій. Такі технології, як інформатизація, комп'ютеризація та роботизація, вимагають від держави відповідних змін.

Інформаційно-комунікаційні технології впливають на різні аспекти суспільного життя, охоплюючи сфери освіти та науки, охорони здоров'я, культури, економіки та соціальної сфери. Цифрова трансформація визначає не лише розвиток країни, громадянського суспільства, але й встановлює правовий статус особистості.

Однак, механізми забезпечення прав і свобод людини і громадянина під час впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій не відповідають існуючим стандартам належного публічного адміністрування.

Сфера забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах цифрової трансформації потребує адаптації адміністративно-правового регулювання до нових реалій. Це пов'язано з тим, що цифрові технології змінюють спосіб взаємодії громадян з органами державної влади та місцевого самоврядування.

Так, наприклад, впровадження електронних адміністративних послуг полегшує доступ громадян до державних послуг, але при цьому створює нові ризики порушення їхніх прав і свобод. Також існує ризик несанкціонованого доступу до персональних даних громадян, що може призвести до порушення їхнього права на приватне життя.

Тому для забезпечення належного захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах цифрової трансформації необхідно переглянути такі механізми адміністративно-правового регулювання, як:

механізм захисту персональних даних громадян;

механізм забезпечення конфіденційності електронного спілкування;
механізм забезпечення рівного доступу громадян до електронних адміністративних послуг;
механізм забезпечення належної якості електронних адміністративних послуг.

Ці механізми повинні відповідати міжнародним стандартам захисту прав і свобод людини і громадянина.

Є загально прийнятим розуміння прав як визначення можливої поведінки особи. Розвиток та формування прав і свобод людини визначаються через становлення юридичних норм, які їх регламентують. Як правильно відзначив Ю.С. Шемшученко, права людини є динамічною категорією, яка еволюціонує разом із суспільством та державою [125, с. 305]. Історичні події, зокрема розпад колоніальних держав, а також доктрини та традиції, які були характерні для конкретної країни, вплинули на закріплення конкретних категорій прав і свобод людини.

У той же час для досягнення мети владно-розпорядчого впливу на забезпечення прав людини і громадянина в умовах цифровізації публічного адміністрування, доцільно розглядати права, що реалізуються безпосередньо під час взаємодії особи з суб'єктами публічного адміністрування. У зазначеному контексті права людини виступають гарантованою адміністративно-правовою нормою мірою, яка визначає межі можливої чи дозволеної поведінки особи з метою задоволення її інтересів та гарантується державою. Права громадянина України, як об'єкту публічного адміністрування, можна класифікувати залежно від наявності у суб'єкта спеціального статусу в межах адміністративного права на загальні права, що належать усім громадянам України (наприклад, право на звернення до органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, право на участь у публічному адміністрування, право на доступ до державної служби [30], право на оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень до суду [57]), а також спеціальні права, що належать

громадянам України із спеціальним статусом в рамках адміністративного права (наприклад, права державних службовців [29], права водіїв транспортних засобів [33]).

Розглянемо окремі сфери, у яких цифрові технології створюють нові можливості та виклики для забезпечення прав людини. Особливості забезпечення прав людини в умовах цифровізації суспільства проявляються в різних сферах, зокрема, в сфері правосуддя. Одним із головних прав людини є право на доступ до суду та на справедливий суд. Це право гарантується Загальною декларацією прав людини та Конституцією України.

Право на доступ до суду означає, що кожна особа має право звернутися до суду для захисту своїх прав, свобод та інтересів. Право на справедливий суд означає, що судовий процес повинен бути справедливим, неупередженим та відкритим для громадськості [60, ст. 55]. Ці права гарантуються Конституцією України та міжнародними документами, зокрема, Загальною декларацією прав людини.

Цифрова трансформація судової системи має на меті забезпечити доступ до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання чи матеріального становища.

В умовах пандемії COVID-19 концепція електронного судочинства стала більш актуальною, ніж будь-коли раніше. Відкладення повноцінного запуску електронного судочинства в Україні, яке було заплановано на 2017 рік [95], змусило законодавця терміново впровадити механізми дистанційного здійснення судочинства, зокрема, проведення судових засідань в режимі відеоконференції.

Це було зроблено для забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання чи матеріального становища. Впровадження дистанційного судочинства в такому форматі тоді мало ряд переваг, зокрема: зменшення ризиків поширення інфекції серед учасників судового процесу; збільшення доступності правосуддя для осіб, які

проживають у віддалених регіонах або мають обмежені можливості пересування; економію часу та коштів учасників судового процесу.

З метою забезпечення права особи на доступ до правосуддя в умовах цифровізації, законодавець впроваджує нові підходи, що визначаються застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Наприклад, введено інновацію у вигляді Кабінету електронних сервісів, який дозволяє подавати позовні заяви до суду в електронному вигляді за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Згідно з положенням частини 11 статті 44 Кодексу адміністративного судочинства України: «у випадку подання позову, апеляційної чи касаційної скарги в електронній формі, позивач та інші учасники мають представляти судові заяви, клопотання та письмові докази виключно у електронному вигляді, за винятком випадків, коли суд дозволяє їхнє подання у паперовій формі» [35].

Відповідно до чинного законодавства України, учасники судового процесу можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, перебуваючи за межами приміщення суду та використовуючи власні технічні засоби. Однак, така можливість передбачена лише протягом чинності карантинного режиму.

Ідентифікація учасників судового процесу під час відеоконференції може здійснюватися різними методами:

- за допомогою електронного підпису, який є криптографічним кодом, що додається до електронного документа і дає можливість його автентифікації та ідентифікації підписувача;

- за допомогою документів, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, таких як паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт України тощо;

- за допомогою документів, які підтверджують спеціальний статус особи, такі як посвідчення водія, посвідка на постійне/тимчасове проживання, карта мігранта тощо;

за іншим встановленим порядку, визначеним Державною судовою адміністрацією України.

Установлення таких правил ідентифікації учасників судового процесу є необхідним для забезпечення належного судового розгляду та захисту прав і свобод учасників процесу.

Впровадження дистанційного судочинства в Україні частково дозволило забезпечити доступ до правосуддя в умовах пандемії COVID-19. Однак, існує ряд проблем, які стримують застосування цих механізмів і унеможливають ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Наприклад, проведення судових засідань в режимі відеоконференції залишається додатковим способом участі в судових засіданнях, а не основним. Це означає, що учасники судового процесу не мають гарантованого права на участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Крім того, учасники судового процесу, які беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, несуть ризики технічної неможливості участі у відеоконференції, переривання зв'язку тощо.

Також, основним способом підтвердження особи, учасника справи, є електронний підпис. Однак, рішення про можливість підтвердження особи за допомогою інших документів приймається суддею. Це може призвести до обмеження права на доступ до суду осіб, які не мають електронного підпису.

Для подолання зазначених проблем необхідно внести зміни до законодавства про судоустрій та статус суддів. Зокрема, необхідно: зняти обмеження щодо можливості проведення судових засідань в режимі відеоконференції з використанням будь-яких технічно доступних засобів; встановити, що рішення про можливість підтвердження особи за допомогою інших документів приймається не судом, а учасником справи, який подає відповідну заяву.

В умовах цифровізації суспільства право на звернення набуває нових особливостей. Відповідно до Конституції України, громадяни мають право направляти письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів. Закон України «Про звернення громадян» передбачає, що письмове звернення може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення) [91].

Відповідь на електронне звернення надсилається на електронну адресу заявника або за іншими засобами зв'язку, зазначеними у зверненні.

Розглянемо особливості електронного звернення до окремих суб'єктів публічного адміністрування.

До органів державної влади та органів місцевого самоврядування електронні звернення надсилаються на офіційні веб-сайти цих органів. До судових органів електронні звернення надсилаються на офіційні веб-сайти цих органів або за допомогою веб-порталу електронних сервісів «Електронний суд». До органів прокуратури електронні звернення надсилаються на офіційні веб-сайти цих органів або за допомогою веб-порталу електронних сервісів «Державний реєстр судових рішень».

Електронне звернення є таким же правом громадян, як і письмове звернення. Воно має бути розглянуто та надіслано відповідь у встановлений законом строк [45].

Право на державну службу є конституційним правом громадян України. Воно передбачає можливість громадянина бути обраним на посаду державного службовця, а також брати участь у конкурсі на зайняття такої посади.

В умовах цифровізації та пандемії COVID-19 право на державну службу зазнало певних змін. Зокрема, було впроваджено такі нововведення:

Дистанційне проведення співбесід з кандидатами на посаду державного службовця. Такі співбесіди можуть проводитися в режимі відеоконференції за умови наявності технічної можливості та визначення переможця конкурсу.

Дистанційне виконання функцій держави державним службовцем. Відповідно до закону, служба в державному органі може здійснюватися за межами адміністративної будівлі державного органу, якщо виконання завдань державної служби не потребує:

- використання інформації з обмеженим доступом;
- доступу до комп'ютерного, телекомунікаційного та/або програмного забезпечення, яке функціонує лише у межах приміщення державного органу;
- обов'язкового перебування в приміщенні державного органу.

Ці нововведення сприяють розширенню доступу громадян до державної служби та підвищенню її ефективності. Вони дозволяють громадянам брати участь у конкурсі на посаду державного службовця, не відвідуючи адміністративну будівлю державного органу, а також виконувати свої обов'язки за посадою, перебуваючи вдома або в іншому місці.

У ряді державних органів ці нововведення вже впроваджені в практичну діяльність. Так, наприклад, Міністерство цифрової трансформації України надає можливість дистанційного виконання своїх обов'язків державним службовцям, які не потребують доступу до інформації з обмеженим доступом.

Однак, існують і певні обмеження щодо дистанційного виконання функцій держави державним службовцем. Зокрема, такі обмеження можуть бути встановлені правилами внутрішнього службового розпорядку в державному органі.

Зроблено висновок, що цифрова трансформація сприяє зміні механізмів забезпечення прав людини та громадянина. Зокрема, це проявляється у таких напрямках:

- створення електронних сервісів для отримання адміністративних послуг та звернення до суду. Це дозволяє громадянам отримувати необхідні послуги та вирішувати свої проблеми без необхідності відвідувати державні установи;

забезпечення умов для подання звернень з використанням мережі Інтернет. Це робить звернення громадян більш зручним та доступним;

запровадження електронних петицій. Це дозволяє громадянам колективно висловлювати свої думки та пропозиції щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Електронні петиції мають такі ознаки: їх можна адресувати лише визначеним суб'єктам публічного адміністрування; для подання електронної петиції необхідно заповнити спеціальну форму на веб-сайті відповідного органу або громадського об'єднання; електронна петиція підлягає розгляду, якщо на її підтримку зібрано визначену кількість підписів протягом трьох місяців.

Ці нововведення сприяють підвищенню ефективності механізмів забезпечення прав людини та громадянина. Вони роблять ці механізми більш доступними, зручними та ефективними.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Цифровізація публічного адміністрування також простежується і в контексті цифрової трансформації є інструментів, які використовуються в цьому процесі.

По-перше, слід відзначити, що в теорії та практиці адміністративного права велике значення приділяється категорії інструментів публічного адміністрування [13, с. 103]. Безумовно, встановлення норм адміністративного права, які визначають адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права, і формальна фіксація принципів адміністративного права залишаються основними принципами, але вони залишаються тільки теоретичними уявленнями, якщо суб'єкти публічної адміністрації не мають належних та ефективних інструментів публічного адміністрування. Завдяки цим інструментам суб'єкти публічної адміністрації вступають в адміністративно-правові відносини та забезпечують повне виконання прав, свобод та законних інтересів приватних осіб, а також досягають найбільш ефективного забезпечення публічного інтересу держави та суспільства в цілому [10, с. 143]. Це стосується і адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері публічного адміністрування цифрової трансформації.

Розглядаючи категорію «інструменти публічного адміністрування», слід відзначити, що науковці виокремлюють такі характеристики цих інструментів: вони виступають зовнішнім виразом форм адміністративної діяльності публічної адміністрації; відображають юридичну динаміку (адміністративну діяльність) у сфері публічного адміністрування; залежать від змісту компетенцій суб'єктів публічної адміністрації; обумовлені реалізацією адміністративних обов'язків суб'єктів публічної адміністрації та втілюються винятково через здійснення їхніх адміністративних прав; їх вибір зумовлений специфікою поставленої мети щодо конкретного об'єкта

публічного впливу, визначаючи оптимальний та ефективний варіант діяльності [10, с. 143–144; 17, с. 103].

Отже, загалом інструмент публічного адміністрування представляє собою зовнішній вираз однорідних за своїм характером та правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, який реалізується в межах суворої відповідності визначеній законом компетенції з метою досягнення бажаного результату для публічного адміністрування [10, с. 144; 173, с. 103]. Такий підхід до тлумачення терміну «інструмент публічного адміністрування» на даний момент отримав широке визнання у науковій літературі.

Однією з найпоширеніших форм класифікації інструментів публічного адміністрування є їх розділення на наступні види: 1) нормативні акти; 2) адміністративні акти; 3) адміністративні договори, що виступають як інструмент публічного адміністрування; 4) плани, які також слугують інструментами публічного адміністрування; 5) фактичні дії, які визнаються інструментами публічного адміністрування [11].

Нормативні акти публічного адміністрування – це акти владного волевиявлення суб'єктів публічної адміністрації, які встановлюють або змінюють норми права, регулюють суспільні відносини та спрямовані на досягнення публічних інтересів.

Отже, залежно від суб'єкта видання, нормативно-правові акти як інструменти публічного адміністрування у галузі цифрової трансформації включають в себе укази Президента України, що мають нормативний характер; постанови Кабінету Міністрів України; накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що мають нормативний характер; нормативні акти органів публічного адміністрування, які не входять до складу органів виконавчої влади; нормативні акти місцевих державних адміністрацій; нормативні акти органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Нормативні акти у сфері публічного адміністрування представляють собою виражену у встановленій формі волю суб'єктів публічної адміністрації, яка безпосередньо впливає на нормативні стандарти та взаємовідносини з метою їх удосконалення відповідно до публічних інтересів [10, с. 146].

Слід акцентувати увагу на тому, що згідно з вимогами нормативного проектування, нормативний правовий акт має бути розроблений з урахуванням його прив'язки до конкретної галузі, відповідати визначеному у ньому обсягу регламентації предмету правового регулювання. Він не повинен містити повторів норм права, які вже включені в інші нормативно-правові акти, і уникати дублювання ідентичних положень. Також важливо, щоб текст був ясним, чітким, зрозумілим, лаконічним і послідовним, не містив суперечливих норм та включав в себе логічно побудовану структуру [10, с. 151].

Відповідно до пункту 3 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, яке було затверджено рішенням Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 371 [86], на державну реєстрацію подаються нормативно-правові акти, що приймаються уповноваженими на це суб'єктами нормотворення в електронній формі або у паперовій формі в порядку, визначеному Міністерством юстиції України. Відповідно до пункту 8 Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до органів юстиції та їх державної реєстрації, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 року № 34/5 [72], переважною формою подання нормативно-правових актів для державної реєстрації є електронна форма.

Стосовно процедури державної реєстрації нормативно-правових актів слід виділити таку її складову як впровадження цифрової експертизи. Так, враховуючи стрімкий розвиток цифрових технологій, питання цифрової експертизи нормативно-правових актів, які подаються на державну реєстрацію, набуває все більшого значення. Цей процес є важливим

компонентом забезпечення якості та ефективності правового регулювання в умовах сучасної цифрової трансформації.

Цифрова експертиза нормативно-правових актів стає невід'ємною складовою процесу їхньої державної реєстрації. Відповідно до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, визначеного постановою Кабінету Міністрів України, акцент робиться на важливості електронної форми подання документів через систему електронної взаємодії. Процес цифрової експертизи надає можливість не лише забезпечити високий рівень юридичної та технічної коректності актів, але й збільшити швидкість їхньої обробки та зменшити ймовірність помилок.

Центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації (Міністерство цифрової трансформації України), проводить аналіз проекту акта з метою виявлення положень, які не відповідають принципам державної політики щодо цифрового розвитку. Основний акцент робиться на визначенні таких положень, які можуть унеможливити створення сучасних електронних форм взаємодії та ускладнювати доступність для громадян і суб'єктів господарювання до переваг і можливостей цифрових технологій.

Згідно з результатами проведеної експертизи вказується:

чи відповідає проект акта принципам реалізації засад державної політики цифрового розвитку;

чи враховує проект акта цифрову форму реалізації як пріоритетну та застосування інформаційно-комунікаційних технологій;

чи містить проект акта положення, які перешкоджають створенню актуальних електронних форм взаємодії та доступності інформаційно-комунікаційних технологій для громадян;

про наявність будь-яких неврахованих зауважень, висловлених державним агентством з питань електронного урядування розробником.

Відповідно, якщо проект нормативно-правового акта суб'єкта публічної адміністрації стосується питань інформатизації, електронного

урядування, або формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства, електронної демократії, надання адміністративних послуг або цифрового розвитку, висновок Мінцифри про проведення цифрової експертизи при державній реєстрації є обов'язковим.

Цифрова експертиза ґрунтується на вимогах нормативно-правових актів, що стосуються нормопроєктування та розробки. Зокрема, важливим є врахування галузевої належності актів, уникнення повторень та дублювання положень, а також створення логічно побудованих структур.

Сучасний підхід до цифрової експертизи нормативно-правових актів враховує не лише юридичні аспекти, але і використання передових технологій для автоматизації процесу аналізу та перевірки актів. Це сприяє підвищенню ефективності та об'єктивності експертизи, а також забезпечує відповідність нормативно-правових актів вимогам сучасного інформаційного середовища.

Такий комплексний підхід до цифрової експертизи нормативно-правових актів є важливою передумовою для забезпечення їхньої якості, актуальності та відповідності сучасним викликам суспільства.

За результатами аналізу інструментів публічного адміністрування у сфері цифровізації публічного адміністрування можна зробити такі висновки. Інструменти публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації повинні відповідати таким вимогам:

законність: інструменти публічного адміністрування повинні відповідати чинному законодавству;

компетентність: інструменти публічного адміністрування повинні відповідати компетенції суб'єкта публічної адміністрації, який їх застосовує;

обґрунтованість: інструменти публічного адміністрування повинні бути обґрунтованими, тобто відповідати змісту адміністративних зобов'язань суб'єкта публічної адміністрації та характеру вирішуваних питань;

ефективність: інструменти публічного адміністрування повинні бути ефективними, тобто сприяти досягненню публічного інтересу;

відповідність особливостям: інструменти публічного адміністрування повинні враховувати особливості конкретного об'єкта владного впливу.

Характерно, що у галузі цифрової трансформації спеціалізовані органи влади приймають різноманітні нормативно-правові акти, представлені у вигляді постанов, наказів, розпоряджень, рішень та інструкцій. Водночас, особливість процедур ухвалення нормативних актів, яка виникла внаслідок цифрової трансформації, проявляється, перш за все, у поліпшенні та спрощенні проведення окремих процедурних дій, і це вимагає додаткових наукових досліджень. Узагальнюючи вищесказане, можна лише зазначити, що відсутність нормативних актів надається неможливим для здійснення публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації.

Одним із інструментів публічного адміністрування у галузі цифровізації публічного адміністрування є адміністративний індивідуальний акт. Важливо зауважити, що комплексний аналіз теоретичних досліджень дозволяє констатувати, що адміністративний акт виступає ключовим інструментом у діяльності публічної адміністрації, коли вона спрямована на конкретних суб'єктів адміністративного права. Саме на підставі адміністративних актів, у більшості випадків, виникають, змінюються та припиняються адміністративно-правові відносини [20, с. 158].

Аналіз наукових точок зору, викладених у доктрині адміністративного права, дозволяє зробити висновок, що юридичне значення адміністративних актів, як інструментів цифровізації публічного адміністрування, можна узагальнити наступним чином:

- 1) становлять юридичний факт, що безпосередньо впливає на формування, зміну або припинення конкретних правовідносин, які виникають під час публічного адміністрування у сфері цифровізації. Це також впливає на створення, зміну або припинення прав, інтересів і обов'язків конкретних осіб в даній сфері;

2) прийняття адміністративного акта є завершальним і вирішальним етапом правозастосовного процесу, надаючи цим актам ключове значення у механізмі правового регулювання цифрової трансформації;

3) виступають найпоширенішою та найважливішою формою діяльності публічної адміністрації у цифровій трансформації;

4) можуть бути основою для підготовки та ухвалення інших адміністративних актів у цифровій трансформації;

5) можуть послужити основою для укладання адміністративних договорів у цифровій трансформації;

6) можуть бути підставою для вчинення конкретних дій адміністративними органами у цифровій трансформації.

7) можуть бути підставою для вчинення різноманітних правочинів у цифровій трансформації;

8) мають вагому юридичну важливість під час вирішення публічних правових суперечок у цифровій трансформації. Крім того, законодавство України передбачає адміністративний порядок вирішення вказаних категорій справ, що призводить до ухвалення адміністративних актів [21, с. 159–160].

Порушуючи тему процедури ухвалення (видання) адміністративних актів як засобу публічного адміністрування, слід вказати, що цей процес включає в себе ряд послідовних та взаємозалежних стадій. Ці стадії можуть бути розглянуті як відносно автономний комплекс процедур, які здійснюються послідовно з метою досягнення конкретної мети.

Процедура ухвалення адміністративних актів є складною і багатоступеневою. Правовою основою є Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 № 2073-IX [71]. На підставі зазначеного Закону можна зробити висновок, що вона складається з наступних стадій:

Відкриття адміністративної справи. Ця стадія починається з надходження заяви або повідомлення від приватної особи або органу публічної адміністрації. Адміністративний орган повинен перевірити, чи є у нього повноваження для розгляду справи, чи є підстави для її порушення.

Якщо це так, то він складає протокол або акт, на підставі якого в майбутньому може бути ухвалено адміністративний акт.

Підготовка адміністративної справи до розгляду. На цій стадії адміністративний орган збирає необхідну інформацію та документи, визначає учасників розгляду справи, забезпечує їхню участь у розгляді.

Розгляд адміністративної справи та ухвалення адміністративного акта. Ця стадія є центральною в процедурі ухвалення адміністративних актів. Адміністративний орган досліджує всі обставини справи та приймає рішення, яке оформляється у вигляді адміністративного акта.

Оскарження адміністративного акта. Ця стадія є факультативною і здійснюється за бажанням суб'єкта, який вважає, що його права або інтереси порушені адміністративним актом. Оскарження адміністративного акта може здійснюватися в адміністративному або судовому порядку.

З теоретичною точки зору примітним ж виокремлення таких інструментів публічного адміністрування як акти-дії та акти-плани, що мало досліджуються у сучасній науці адміністративного права. Акти-дії, на відміну від адміністративних актів, спрямовані на досягнення фактичного, а не юридичного результату. Іншими словами, вони не призводять до виникнення, зміни або припинення правових відносин [100, с. 177]. Прикладами актів-дій можуть служити видання різних довідок, надання методичних рекомендацій та інше. Важливо відзначити, що акти-дії переважно використовуються в галузях діяльності публічної адміністрації, які з різних причин не отримали докладного нормативного регулювання [79, с. 255].

Так, завдяки актам-планам у ролі інструменту публічного адміністрування, публічна адміністрація може досягти певних майбутніх результатів, які, проте, можуть суттєво вплинути на фізичних та юридичних осіб [100, с. 177]. На жаль, акти-плани як інструмент публічного адміністрування досі майже не зазнали глибокого теоретичного аналізу. Р.С. Мельник пояснює це тим, що плани часто затверджуються за допомогою

адміністративних актів, таких як накази чи рішення органів публічної адміністрації. У свою чергу, слід визнати важливість максимальної диференціації і підтримки позиції, що адміністративні акти не повинні асимілювати акти-плани, оскільки ці інструменти виконують різні функції. Так, постанова чи розпорядження просто фіксують факт офіційного затвердження відповідного плану, припиняючи свою дію одразу ж. З іншого боку, план функціонує протягом значного періоду часу, розповсюджуючи свій регулюючий вплив на правовідносини, що виникають у майбутньому [50, с. 252; 100, с. 177].

Таким чином, акти-плани є одним із видів інструментів публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Вони являють собою офіційні документи суб'єктів публічної адміністрації, які ухвалюються у межах їх компетенції. Акти-плани містять перелік певних заходів та строків їх виконання, які спрямовані на виникнення, зміну або припинення адміністративно-правових відносин.

Основним призначенням актів-планів є реалізація завдань щодо забезпечення виконання і належності застосування законів у сфері цифрової трансформації. Тобто акти-плани спрямовані на реалізацію на практиці рішень у різних сферах і галузях суспільного життя в умовах цифрової трансформації.

Акти-дії є ще одним видом інструментів публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Вони являють собою дії, які вчиняються суб'єктами публічної адміністрації у межах своєї компетенції на підставі адміністративно-правових норм для вирішення конкретної ситуації. Акти-дії не спрямовані на виникнення, зміну та припинення адміністративно-правових відносин у сфері цифрової трансформації.

Отже, акти-плани та акти-дії є важливими інструментами публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Вони дозволяють суб'єктам публічної адміністрації ефективно реалізовувати свої повноваження та досягати поставлених цілей.

Щодо питання оновлення адміністративних актів як інструментів публічного адміністрування у процесі цифровізації, можна визначити, що це рішення органів публічного адміністрування, спрямоване на врегулювання конкретного випадку, має зовнішню спрямованість.

Ознаками адміністративного акта як інструмента публічного адміністрування у сфері цифровізації публічного адміністрування є такі:

представляє собою волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації, щодо реалізації його компетенції у сфері цифрової трансформації стосовно конкретної адміністративної справи;

є владним – тобто обов'язковим до виконання, що забезпечується правовими засобами, зокрема, можливістю застосування заходів адміністративного примусу та юридичної відповідальності;

має спеціальною ознакою наявність юридичних наслідків, впливаючи опосередковано на адміністративно-правовий статус особи і її можливість реалізовувати права та виконувати обов'язки в інших видах правовідносин;

ідентифікує стан реалізації функцій публічного адміністрування у сфері цифровізації, оскільки його дія вичерпується виконанням закріплених у ньому приписів.

Ці показники є основоположними в умовах цифрової трансформації, де процедура прийняття адміністративних (індивідуальних) актів відчула оновлення, зокрема, у покращенні порядку їх погодження з іншими суб'єктами публічної адміністрації відповідно до чинного законодавства.

Поняття «договір» широко використовується в різних сферах, таких як фінанси, зобов'язання, цивільне та трудове право. Використання цього терміну в сфері публічного адміністрування пов'язане з особливим видом діяльності - управлінням суспільними справами. Це також вказує на часткове застосування для врегулювання публічно-правових відносин диспозитивного методу.

В контексті цифровізації публічного адміністрування застосування адміністративного договору у публічному адмініструванні спрямоване на розвиток нових форм співробітництва та партнерства. Такий договір стабілізує традиційний владно-розпорядчий характер діяльності, впроваджуючи альтернативний варіант у вигляді адміністративно-погоджувального та впорядковуючого формату взаємодії. За правовою природою адміністративний договір є відображенням застосування диспозитивного методу в діяльності з публічного адміністрування.

Незважаючи на те, що адміністративні договори мають значний потенціал для підвищення ефективності діяльності публічної адміністрації, на сьогоднішній день їх застосування в Україні стикається з низкою проблем. Однією із основних проблем є розрив між теоретичними розробками цього явища та практичним застосуванням. Важливо відзначити, що ці зусилля недостатньо враховують суттєвих змін у характері управлінських відносин. Більш того, в Україні правове регулювання адміністративних договорів залишається безсистемним, фрагментарним та неузгодженим.

Крім того, існує проблема невідповідності матеріального та процесуального забезпечення адміністративних договорів. Матеріальне право не завжди містить достатні гарантії для захисту прав та інтересів сторін адміністративного договору. Процесуальне право не завжди забезпечує ефективний захист прав та інтересів сторін адміністративного договору в разі його порушення. Вирішити ці проблеми можна шляхом проведення комплексних теоретичних та практичних досліджень адміністративних договорів. У результаті таких досліджень необхідно розробити концептуальні засади договірного регулювання публічних відносин, які будуть враховувати сучасні реалії публічного адміністрування та забезпечувати ефективний захист прав та інтересів сторін адміністративних договорів.

Законодавче визначення терміну "адміністративний договір" встановлено у Кодексі адміністративного судочинства України. Згідно з

пунктом 16 частини 1 статті 4 цього Кодексу, адміністративний договір представляє собою єдино-правовий акт, укладений між суб'єктами владних повноважень або учасниками, один із яких є суб'єктом владних повноважень. Цей акт ґрунтується на їхньому згодженні і може мати форму договору, угоди, протоколу, меморандуму і т.д. Визначаючи взаємні права та обов'язки учасників у сфері публічного права, адміністративний договір укладається на підставі закону і може використовуватися для розмежування компетенції, встановлення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень, делегування управлінських функцій, перерозподілу бюджетних коштів за визначеними законом випадками, заміні індивідуальних актів і регулювання питань, пов'язаних із наданням адміністративних послуг [57].

Адміністративний договір є важливою складовою діяльності публічного адміністрування. Він дозволяє суб'єктам публічної адміністрації ефективно реалізовувати свої повноваження та досягати поставлених цілей.

Основні ідентифікуючі характеристики адміністративного договору як інструменту публічного адміністрування можна звести до наступних:

- 1) Участь суб'єкта владних повноважень. Адміністративний договір обов'язково повинен укладатися за участю однієї із сторін – суб'єкта публічної адміністрації.
- 2) Волеузгодження сторін. Є ключовою ознакою порівняно з іншими інструментами публічного адміністрування. Адміністративний договір можна укласти тільки якщо є домовленість сторін щодо їх взаємних прав та обов'язків та усіх його складових. Це означає, що сторони договору мають досягнути консенсусу [26, с. 9];.
- 3) Характер спільного правового акта. Адміністративний договір є правовим актом, який має юридичну значимість. Він може впливати на виникнення, зміну та припинення адміністративно-правових відносин.
- 4) Форма договору. Адміністративний договір може укладатися у формі договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо.

- 5) Зміст договору. Предметом адміністративного договору є взаємні права та обов'язки сторін у публічно-правовій сфері.
- 6) Укладення договору на підставі закону. При цьому деталізація окремих аспектів може здійснюватися підзаконним регулюванням.

Ці ознаки дозволяють ідентифікувати адміністративний договір як самостійну правову категорію. Вони визначають його юридичну природу, правову значимість та порядок укладення.

Отже, адміністративний договір у контексті інструментів публічного адміністрування в умовах цифровізації являє собою колективний правовий акт, що укладається на основі встановлених норм публічного права у різних формах, таких як договір, угода, меморандум, протокол тощо. Учасником цього договору, обов'язковим для його укладання, є суб'єкт владних повноважень, і його основою є взаємодія та згода сторін. Цей документ визначає взаємні права та обов'язки учасників у сфері цифрової трансформації. Слід відзначити, що не будь-який адміністративний договір вважається засобом публічного адміністрування в контексті цифровізації; цей статус має лише той, який спрямований на спільне виконання повноважень суб'єктів публічної адміністрації в галузі цифрової трансформації.

Використання такої форми публічного адміністрування як адміністративний договір в умовах цифровізації є актуальним у зв'язку з такими факторами:

необхідність нагалодження ефективних зв'язків взаємодії як між суб'єктами публічної адміністрації, так з приватними особами. Цифрові технології дозволяють суб'єктам публічної адміністрації взаємодіяти з приватними особами більш ефективно та у зручний спосіб.

Необхідність подальшого розвитку цифровізацій публічного адміністрування, інформаційного суспільства, впровадження електронного документообігу, державних електронних інформаційних ресурсів, адміністративних та електронних послуг та електронної ідентифікації.

Адміністративні договори можуть бути використані для вирішення широкого кола завдань у цих сферах.

Таким чином, адміністративні договори можуть сприяти досягненню таких цілей у сфері цифрової трансформації: покращенню якості та доступності державних послуг для фізичних осіб; підвищенню ефективності публічного управління; розвитку цифрової економіки та суспільства.

Акцент адміністративних договорів в упитаннях цифровізації публічного адміністрування частіше робиться на питаннях, таких як: визначення компетенцій та регулювання взаємодії між суб'єктами владних повноважень, а також вирішення конкретних аспектів, пов'язаних з наданням адміністративних послуг, зокрема, електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі проведено теоретико-правове дослідження теоретико-правових засад цифрової трансформації публічного адміністрування. Серед зроблених висновків найбільш суттєвими та важливими є наступні.

Встановлено, що у рамках адміністративно-правового дослідження обґрунтованим є використання вузького підходу до визначення публічного адміністрування, що зумовлюється наступними факторами: 1) конституційний поділ влади; 2) специфіка адміністративно-правового дослідження.

Публічне адміністрування визначено як діяльність, спрямовану на реалізацію завдань і функцій держави та місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян, задоволення суспільних потреб. Воно включає в себе державне управління, місцеве самоврядування, а також діяльність інших суб'єктів публічного адміністрування.

Акцентовано увагу, що дослідження питання цифровізації публічного адміністрування є неможливим без виявлення змісту досліджуваної категорії та виокремлення її ідентифікуючих ознак, що відмежовуватимуть її від суміжних категорій.

Встановлено, що поняття, такі як «цифрова трансформація», «цифровізація», «оцифровування», «діджиталізація» та «діджитизація» часто використовують як синоніми, що приводить до некоректного вживання зазначених термінів.

Зроблено висновок, що термін «діджиталізація» є літературною та фонетичною адаптацією англійського слова «digitalization». Слово представляє собою спрощену форму точнішого виразу «цифрова трансформація» та відображає аспекти глобальної цифрової революції. Термін «діджитизація» можна сприймати як синонім «оцифровування» в перекладі, а «діджиталізація» – це синонім «цифровізації».

Оцифровування визначено як процес перетворення аналогової інформації в цифрову. Воно є першим кроком до цифровізації, але не є достатнім для

досягнення її цілей. Діджиталізація – це більш складний процес, який передбачає впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя, що призводить до їхньої трансформації.

Основні відмінності між оцифровуванням та діджиталізацією визначено так: оцифровування – це технічний процес, який полягає в перетворенні аналогової інформації в цифрову; діджиталізація – це соціальний та економічний процес, який змінює способи роботи, взаємодії та життя людей.

Зроблено висновок, що цифрова трансформація – це комплексний процес, який передбачає всебічне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Вона має на меті підвищення ефективності та прозорості діяльності держави, бізнесу та суспільства в цілому, а також створення нових можливостей для людей

Встановлено, що у контексті публічного адміністрування досліджувані поняття – діджитизація, диджиталізація та цифровізація – визначають процеси, що відбуваються всередині системи публічного адміністрування та за допомогою цифрових технологій призводять до суттєвих змін. Ці терміни відрізняються за характером змін, що відбуваються.

Оцифрування передбачає перехід від паперового до безпаперового документообігу, цифровізація включає автоматизацію більшості процесів у сфері публічного управління для зручності та швидкості взаємодії між державою та громадянином. Спрямована на новий рівень взаєморозуміння, цифрова трансформація підкреслює якісний характер змін, де акцент робиться на дотриманні прав, свобод і інтересів людини і громадянина, а не лише на кількісних показниках.

Проаналізовано терміни «цифрова трансформація» та «цифровізація». Встановлено, що цифрову трансформацію можна розглядати як результат цифровізації, який проявляється в зміні способів роботи, взаємодії та життя людей.

Зроблено висновок, що цифрова трансформація публічного адміністрування є невідворотною тенденцією сучасного світу. Вона

обумовлена розвитком інформаційних технологій, які змінюють всі сфери людського життя, в тому числі і сферу управління. Цифрова трансформація публічного адміністрування передбачає не просто впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у публічно-владній діяльності, а комплексне перетворення владно-управлінського впливу. Це означає, що цифрові технології повинні використовуватися для підвищення ефективності, прозорості та доступності публічної адміністрації.

Виокремлено переваги цифрової трансформації публічного адміністрування: зменшення бюрократії та витрат на управління; покращення якості послуг, що надаються громадянам та бізнесу; збільшення прозорості та підзвітності публічної адміністрації.

Розмежовано поняття «публічне адміністрування у сфері цифровізації» та «цифровізація публічного адміністрування». Перше поняття підкреслює, що адміністрування спрямоване на управління цифровою трансформацією, а друге – що цифровізація змінює характер адміністрування в цілому.

Встановлено, що цифрова трансформація суттєво змінює публічне адміністрування, впроваджуючи нові технології та підходи до управління. Зроблено висновок, що зміст цифровізації публічного адміністрування складають наступні види діяльності:

1) Виконавчо-розпорядча діяльність суб'єктів публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Ці відносини виникають у зв'язку з реалізацією органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх повноважень у сфері цифрової трансформації (відносини, пов'язані з розробкою та впровадженням електронних сервісів, цифровізацією документів, кібербезпекою тощо).

2) Надання електронних адміністративних послуг. Ці відносини виникають у зв'язку з наданням громадянам та юридичним особам адміністративних послуг в електронній формі (відносини, пов'язані з реєстрацією бізнесу, отриманням дозволів, поданням звітності тощо).

3) Притягнення особи до адміністративної відповідальності із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Ці відносини виникають у зв'язку з притягненням особи до адміністративної відповідальності з використанням електронних систем (відносини, пов'язані з накладенням штрафів, розглядом справ про адміністративні правопорушення тощо).

4) Забезпечення прав і свобод громадян через використання інформаційно-комунікаційних технологій. Ці відносини виникають у зв'язку з використанням цифрових технологій для захисту прав і свобод громадян (це можуть бути відносини, пов'язані з доступом до інформації, захистом персональних даних, безпекою тощо).

Встановлено, що підґрунтям виникнення належного стану правового регулювання сферою цифрової трансформації публічного адміністрування на національному рівні є загальноприйняті міжнародні стандарти.

На основі змісту та призначення нормативно-правових актів, які регулюють цифрову трансформацію в Україні, виділено такі групи нормативно-правових актів:

1) ті, які регулюють сферу реформування публічного адміністрування. Ця група актів включає в себе Конституцію України, міжнародні стандарти в сфері функціонування публічної влади та забезпечення прав людини;

2) ті, які детермінують пріоритетні напрямки цифрової трансформації в Україні. Ця група актів включає в себе концепції та стратегії розвитку, які визначають стратегічні цілі та завдання цифрової трансформації в Україні;

3) ті, які регулюють правовий статус суб'єктів публічної адміністрації в сфері цифрової трансформації. Ця група актів визначає права та обов'язки суб'єктів публічної адміністрації у сфері цифрової трансформації.

Зроблено висновок щодо виокремлена класифікація дозволяє систематизувати нормативно-правові акти, які регулюють цифрову трансформацію в Україні, та полегшує їх застосування.

Обґрунтовано необхідність інтерпретації виконавчо-розпорядчої діяльності, що відображає характеристики цифрової трансформації публічного адміністрування в Україні, через аналіз правових та неправових форм публічного адміністрування.

Встановлено, що цифрова трансформація має значний вплив на здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Цей вплив є об'єктивним та неминучим, оскільки він пов'язаний з загальними тенденціями цифрової трансформації держави та суспільства, а також з карантинними обмежувальними заходами та обмежувальними заходами, введеними із запровадженням воєнного стану.

Зроблено висновок, що електронна адміністративна послуга є адміністративною послугою, яка надається із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у межах електронної взаємодії між суб'єктом публічної адміністрації та отримувачами послуги.

Встановлено, що забезпечення надання адміністративних послуг в електронній формі має здійснюватися через: ефективне правове регулювання, яке б чітко визначало права та обов'язки суб'єктів надання адміністративних послуг та громадян; створення відповідної інфраструктури для надання електронних послуг, зокрема, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та створення електронних реєстрів адміністративних послуг; закріплення еквівалентності письмової форми на паперових носіях та електронної форми надання адміністративних послуг, що дозволить громадянам та суб'єктам господарювання обирати зручний для них спосіб отримання адміністративних послуг; спеціальне навчання публічних службовців, які будуть надавати адміністративні послуги в електронній формі.

Отже, цифрова трансформація сфери надання адміністративних послуг забезпечується через створення правового та матеріального забезпечення надання окремих адміністративних послуг в електронній формі.

Обґрунтовано, що для забезпечення належного захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах цифрової трансформації необхідно переглянути такі механізми адміністративно-правового регулювання, як: механізм захисту персональних даних громадян; механізм забезпечення конфіденційності електронного спілкування; механізм забезпечення рівного доступу громадян до електронних адміністративних послуг; механізм забезпечення належної якості електронних адміністративних послуг.

Зроблено висновок, що цифрова трансформація публічного адміністрування є складним і довгостроковим процесом. Вона вимагає значних інвестицій та змін у законодавстві та організаційних структурах. Однак, незважаючи на труднощі, цифровізація є необхідною умовою для ефективного функціонування публічної адміністрації в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Административное право Украины : учебник для студ. высш. учеб. завед. юрид. спец. Под ред. проф. Ю.П. Битяка. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков : Право. 2003. 576 с.
2. Адміністративне право для громадян України: науково-популярне видання / за ред. В. Галуцька. Київ : НДПП. 2019. 114 с.
3. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Ківалова. Харків : Одиссей, 2004. 880 с.
4. Адміністративне право України : підруч. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Київ: Істина, 2012. 528 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : в 2 т. / за ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юрид. думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. 584 с.
7. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : У 2-х т. / Ред. кол. : В.Б. Авер'янов (голова). Київ : Юрид. думка, 2005. Т. 1. 624 с.
8. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцько, О. Праовтворової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 466 с.
9. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
10. Адміністративне право: підручник / За заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с. 173
11. Азьмук Н.А. Стратегічні напрями збалансування розвитку національного ринку праці та цифрової економіки : дис. д-ра. економ. наук. Київ, 2020. 528 с.
12. Асанова А.А. Електронний уряд як дійовий механізм взаємодії і форма співпраці держави та громадян в інформаційному суспільстві.

Державне управління. 2016. № 1 URL :
<http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/tehnologiya/03-asanova.pdf>

13. Бардах О. Цифрова трансформація взаємодії влади та бізнесу: орієнтація на результат. *Аспекти публічного управління*. № 1. 2020. С. 10–12.
14. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування : монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2016. 224 с.
15. Берназюк О.О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 166–170.
16. Біла В.Р. Адміністративний договір в діяльності органів державної податкової служби в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2011. 19 с.
17. Біла В.Р. Адміністративний договір як правова форма публічного адміністрування: оновлення доктринальних підходів. *Право і безпека*. 2019. № 4. С. 43–48. 28.
18. Біла В.Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні : автореф. дис... д-ра юрид. наук : Київ. 2020. 40 с. 30.
19. Біла В.Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2020. 447 с.
20. Біла-Тіунова Л.Р. Державна служба України. Загальна частина : навчальний посібник. Одеса, 2020. 511 с.
21. Буханевич О.М. Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету; Серія Юридичні науки. 2015. Вип. 3. Том 2. С. 57–60.
22. Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та ін. Загальне адміністративне право: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
23. Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій: Міжнародний документ від 06.05.1999 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_040#Text (дата звернення : 05.11.2023 р.).

24. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В.Б. Авер'янов, В.А. Дерещ, А.М. Школик та ін.] ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с.

25. Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 55. Офіційний вісник України. 2018. № 23. Ст. 770.

26. Деякі питання призначення на посади державної служби на період дії карантину, установленого з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 р. № 290 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/290-2020-%D0%BF> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

27. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/1972 від 11.12.2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних 176 комунікацій URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#n78 ((дата звернення : 05.11.2023 р.).

28. Добровольська Н.В. Адміністративний договір: осмислення нормативної дефініції. Правова позиція, № 3 (28), 2020. С. 30.

29. Загальна декларація прав людини : Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.

30. Порядок ведення Реєстру адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01. 2013 р. № 57 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

31. Кабмін та ЄС підписали нову Програму підтримки цифрової економіки в Україні на 25 млн євро URL : <https://rubryka.com/2020/02/11/ukrayina-ta-yes-pidpysaly-novu-programupidtrymky-e-uryaduvannya-ta-tsyfrovoiyi-ekonomiky-na-25-mln-yevro/> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

32. Ківалов С. В. Адміністративне право: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова, Т.І. Білоус-Осінь. Одеса: Фенікс, 2019. 136 с. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12119> (дата звернення : 05.11.2023 р.).
33. Клименко І.В. Електронні послуги : навч. посіб. за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н.В. Грицяк. Київ: НАДУ при Президентові України, 2014. 100 с.
34. Клімушин П.С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. 524 с.
35. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення : 05.11.2023 р.).
36. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.
37. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (: 05.11.2023 р.).
38. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.
39. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України). №67, 2018. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018p#Text>. (: 05.11.2023 р.).
40. Кузьменко В.М. Цифровізація публічних послуг органів самоорганізації населення в Україні : дис... д-ра філософії у галузі знань публічне управління та адміністрування. Дніпро. 2020. 218с.
41. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Інформаційні технології. № 1. 2018. С. 5–10.

42. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. В: Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, №1, 2018. с. 5-10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3. Conferința științifică internațională „OMUL, CRIMINOLOGIA, ȘTIINȚA”, ediția a II-a Chișinău, 24 martie 2023
43. Куценко С.І. Перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення в контексті надання адміністративних послуг через електронні он-лайн сервіси. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 3. С 89–92.
44. Ліпін М.В. Освіта і влада в соціально-культурних викликах інформаційного світу : дис. д-ра філософських наук. Львів, 2020. 412 с.
45. Лопушинський І.В. «Цифровізація» як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2 URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2018_2/20.pdf
46. Мазур О.Г. Модернізація адміністративних процесів в органах публічного управління в умовах цифрової трансформації суспільства : дис... д-ра філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Дніпро. 2020. 200 с.
47. Маматова Т.В. Інноваційні підходи до розвитку системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1. С. 86–91. 179
48. Мандюк О.О. Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування: дис. ... канд. юрид. наук. Львів. 2017. 213 с.
49. Мандюк О.О. Поняття та підстави припинення дії індивідуальних адміністративних актів. *Науковий вісник Херсонського державного Університету. Сер. Право*. 2016. № 3. Т. 1. С. 158–161.

50. Мельник Р.С. 100 відповідей на 100 питань по загальному адміністративному праву : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 206 с.
51. Міхровська М. Діджитизація, діджиталізація, цифрова трансформація: зміст та особливості. В: *Міжнародний науковий журнал „Грааль науки”*, №1, 2021. с. 128-130.
52. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / за заг. ред. В.П. Тимощука. Київ : Москаленко О.М., 2013. 197 с.
53. Оборотов Ю. Аспекти розгортання методології юриспруденції. *Право України*. 2014. № 1. С. 33–39.
54. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: Міжнародний документ від 22.07.2000 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text (: 05.11.2023 р.).
55. Оніщенко Н.М. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: монографія. За ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчука. Київ, 2007. 424 с.
56. Орлов О.В. Інноваційні процеси в державному управлінні: монографія. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. 196 с.
57. Основи публічного адміністрування: навч. посіб. / Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 172 с.
58. Патерило І.В. Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 27. Т. 2. С. 174–178.
59. Пилипишин В. П. Поняття та основні риси державного управління. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 10–14.
60. Писаренко В.П. Організаційно-правові засади електронного документування в органах влади: монографія. Полтава: ПУЕТ. 2012. 250 с.

61. Писаренко Г.М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2006. 176 с.
62. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text> 182
63. Подзігун Г.В. Виконавчо-розпорядча діяльність суб'єктів публічного адміністрування в умовах цифрової трансформації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. Том 2. С. 65–77. 107.
64. Подзігун Г.В. Окремі аспекти публічного адміністрування в умовах цифрової трансформації. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 14–15 лютого 2020 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 87–90.
65. Подзігун Г.В. Правове регулювання цифрової трансформації в Україні. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 6 (34). С. 254–266.
66. Подзігун Г.В. Цифрова трансформація в Україні: нормативноправова основа. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали міжнародної науковопрактичної конференції, м. Харків, 17–18 січня 2020 р. Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 60–63.
67. Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України 04.12.2019 р. № 1137 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> 117. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
68. Попов С.А. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід: монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2017. 367 с.

69. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади : монографія. Одеса : Оптимум, 2009. 300 с.

70. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203–VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 409.

71. Про адміністративну процедуру Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

72. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативноправових актів в органах юстиції та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 р. № 34/5. Офіційний вісник України. 2005. № 15. Ст. 799.

73. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. Офіційний вісник України. 2017. № 96. Ст. 2921.

74. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 р. № 530-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20> (: 05.11.2023 р.).

75. Про внесення змін до Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 23.04.2020 р. № 196 URL : <https://dsa.court.gov.ua/dsa/>. ((: 05.11.2023 р.).

76. Про внесення змін до Типових правил внутрішнього службового розпорядку: Наказ НАДС від 13.03.2020 р. № 39-20 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0277-20#Text> (: 05.11.2023 р.).

77. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 51. Ст. 553. 185

78. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31-32. Ст. 263.

79. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (: 21.10.2020 р.).

80. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (: 05.11.2023 р.).

81. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (: 05.11.2023 р.).

82. Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку (наказ Державного агентства з питань електронного урядування України), №24, 2019. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text>. (: 05.11.2023 р.).

83. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. Офіційний вісник України. 2010. № 84. Ст. 2945.

84. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF#Text> (: 05.11.2023 р.).

85. Про затвердження Положення про інтегровану систему електронної ідентифікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 186 19.06.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2019-п#Text> ((: 05.11.2023 р.).

86. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України 11.07.2013 р. № 556 URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-2013- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-2013-%D0%BF#Text) ((: 05.11.2023 р.).

87. Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2013 р. № 118. Офіційний вісник України. 2013 № 16. Ст. 557.

88. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. Офіційний вісник України. 2007. № 54. Ст. 2180.

89. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (: 05.11.2023 р.).

90. Про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу: Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/1148 від 06.07.2016 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-16#Text (: 05.11.2023 р.).

91. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96–ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47. Ст. 256.

92. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Дата оновлення: 15.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (: 01.11.2023 р.).

93. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст.

94. Про особливості ведення Електронного реєстру листків непрацездатності до забезпечення інформаційної взаємодії електронної системи охорони здоров'я з Електронним реєстром листків непрацездатності:

постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 159 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2020-%D0%BF> (: 05.11.2023 р.).

95. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у 188 паспорті громадянина України у формі картки, та відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України для виїзду за кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2020 р. № 278 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-2020-%D0%BF> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

96. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/276/2015#n12189>

97. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. Офіційний вісник України. 2017. № 78. Ст. 2402.

98. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text - 4](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text-4)

99. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

100. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 90-р. Офіційний вісник України. 2006. № 7. Ст. 376.

101. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її

реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. Офіційний вісник України. 2018. № 16. Ст. 560.

102. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text>

103. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : розпорядження Кабінету Міністрів України 28.10.2020 р. № 1353- р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>

104. Проект «Цифрова держава» – «Дія» URL : <https://intelserv.net.ua/news/material/id/710>

105. Публічне управління в умовах інституційних змін: колективна монографія / За наук. редакцією Р.В. Войтович та П.В. Ворони. Київ, 2018. 475 с. 170. Рабінович С.П. Конституційні принципи правової певності і захисту легітимних очікувань у діяльності публічної влади. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. Вип. 60. С. 168–177.

106. Рішення Одеської міської ради № 424-VII від 16.03.2016 р. «Про затвердження Порядку розгляду електронних петицій, адресованих органам місцевого самоврядування м. Одеси» URL : <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/81264/> 173. Ромашов Ю.С. Інструменти публічного адміністрування кадрового забезпечення національної поліції. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. № 2. Т. 2. С. 103–106.

107. Сенкевич О.Ф. Трансформація територіально-економічних систем в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства : дис... канд. економічн. наук. Миколаїв. 2020. 201 с.

108. Сидоренко О. Цифрова трансформація як чинник підвищення ефективності державного управління за результатами: досвід Великобританії. *Аспекти публічного управління*. № 1. 2020. С. 120–122.

109. Соломко Ю.І. Механізми надання адміністративних послуг засобами електронного урядування: дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2020. 224 с. Спасібов Д.В. Інноваційні електронні сервіси надання

адміністративних послуг. *Право та державне управління*. 2017. № 1. С. 197–202.

110. Становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / за ред.: Г.П. Клімова, Ю.Є. Атаманова. Харків : Право, 2015. 452 с.

111. Струтинська І.В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Вип. 48-2. С. 91–96.

112. Струтинська І.В. Цифрова трансформація як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур : дис. д-ра. економ. наук. Запоріжжя, 2020. 487 с. 185.

113. Тетерятник Б.С. Тенденції діджиталізації як вектор сучасного розвитку світового господарства. *Науковий вісник МГУ. Серія: Юридичні науки*. 2017. № 29. С. 21–23.

114. Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія. Київ : Конус-Ю, 2010. 296 с.

115. Типовий закон ЮНІСІТРАЛ про електронні підписи: Міжнародний документ від 05.07.2001 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_937#Text (дата звернення : 05.11.2023 р.).

116. Туль С.І. Трансформація світового ринку праці в умовах діджиталізації : дис. канд. економ. наук. Вінниця, 2019. 279 с.

117. Фуглевич К.А. адміністративні послуги: поняття, види, процедурне регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 208 с. 193

118. Хлебінська О.І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економіка та держава*, №9, 2021. с. 107-111. 9. Трансформація. Словник української мови. <http://sum.in.ua/s/transformatija> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

119. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення : 05.11.2023 р.).

120. Цифрова трансформація. https://uk.wikipedia.org/wiki/Цифрова_трансформація.
121. Цифровий підпис. Mobile ID послуга від «Київстар». Веб-сайт оператора мобільного зв'язку «Київстар» URL : <https://kyivstar.ua/uk/business/products/mobile-id> (дата звернення : 05.11.2023 р.).
122. Чаусовська С.І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. Держава і регіони. Серія: Державне управління. 2017. № 1. С. 103.
123. Школик А.М. Скасування та відкликання індивідуальних адміністративних актів. *Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична*. 2013. Вип. 58. С. 176–181.
124. Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»: Лист Міністерства юстиції України від 18.12.2009 р. № 967-0-2-09-22 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v967-323-09#Text> (дата звернення : 05.11.2023 р.).
125. Юридична енциклопедія: в 6 т. редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. Енцикл., Т. 3: К–М. 2001. 792 с.
126. Ющенко Н.В., Ковтун М.В. Електронне урядування в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Вип. 38-1. С. 152–157. 194
127. Яковлев І.П. Публічне адміністрування у сфері державної митної справи: термінологічний пошук. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 119-125.
128. Яковлев І.П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса. 2016. 224 с. 207.
129. Яненко І.Г. Цифрова трансформація промисловості України: ключові акценти. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 4. С. 179–184.

130. What is Digital Transformation? Theagileelephant.com.
<http://www.theagileelephant.com/what-isdigital-transformation> (the date of application: 01.11.2023).